

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

Křest jako přechodový rituál

Autor práce: Šarlota Menšíková
Vedoucí práce: Michaela Vlčková, ThLic. Th.D.
Studijní obor: Pedagogika volného času (PS)

2023

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 31.03.2023

Podpis.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce Michaelle Vlčkové, ThLic. Th. D, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	5
1 Rituál.....	7
1.1 Definice rituálu.....	7
1.2 Funkce rituálu.....	9
1.3 Druhy rituálu.....	9
1.4 Přechodový rituál.....	10
1.5 Iniciační rituály.....	12
2 Křest.....	15
2.1 Význam křtu.....	15
2.2 Křest jako přechodový rituál.....	16
2.3 Historie křtu.....	20
2.3.1 Zvyky a tradice.....	21
2.3.2 Kmotrovství.....	23
2.4 Současná podoba křtu dětí.....	24
2.5 Současná podoba křtu dospělých.....	26
Praktická část.....	28
1.1 Cíle výzkumu.....	28
1.2 Metody.....	28
1.3 Výběr výzkumného vzorku.....	29
1.4 Charakteristika výzkumného vzorku.....	30
1.5 Výzkumné otázky.....	31
2 Výsledky výzkumu.....	32
Závěr.....	38
Seznam literatury.....	40
Seznam příloh.....	42
Abstrakt.....	60
Abstract.....	61

Úvod

Křest je v dnešní době jedno z tabuizovaných témat, zejména mezi mladými lidmi. Téma křest jako přechodový rituál jsem si zvolila z několika důvodů. Toto téma mě velice zaujalo, a přesto že jsem pokřtěná, o samotném křtu jsem toho moc nevěděla. Výběr tématu tedy souvisí i s osobním hlediskem. Chtěla jsem se o křtu dozvědět mnohem více. Zejména o pojetí křtu jakožto přechodového rituálu. Protože přechodové rituály tady byly již v minulosti, ovlivňují naše životy v současné době a zřejmě tomu tak bude i v budoucích staletích. Je tedy potřeba se tématu věnovat a začít chápat přechodové rituály správným způsobem.

Mým cílem v této bakalářské práci je najít odpovědi na některé otázky. Nejprve bych chtěla v teoretické části zjistit, co jsou to přechodové rituály a zda lze mezi ně řadit také křest. Dále bych se tímto chtěla zabývat v rozhovorech. Chtěla bych zjistit, jak lidé chápou křest jako přechodový rituál, jestli pokládají křest za obřad spojený s mezní životní situací narození dítěte. Jedna z dalších otázek je, proč lidé nechávají pokřtít své děti. Dále jsem chtěla zjistit, jaký názor mají na křest mladí lidé (moji vrstevníci ve věku 20–26 let) a jestli by nechali pokřtít své děti či pokud mají děti, zda plánují, že je nechají pokřtít.

Nejprve se v teoretické části věnuji rituálu obecně. Jeho definicí, kterou není vůbec snadné přesně určit. Rituálem se zabývalo a zabývá mnoho autorů, tudíž vzniklo a stále vzniká mnoho definic, které jsou leckdy odlišné. Dále jsem se zabývala funkcemi, které mají rituály a druhy rituálů. Pozornost zaměřím především na rituály přechodové. U přechodových rituálů jsou důležité jeho fáze, na které se také zaměřuji.

Další velkou kapitolou je samotný křest. Budu se zabývat otázkou, proč se vlastně křest řadí do přechodových rituálů, jeho významem a samozřejmě historií, kam zahrnu i nějaké příklady tradic v naší kultuře a kmotrovství. V této práci se budu také zabývat obřadem křtu v katolické církvi, jelikož si myslím, že je důležité mít představu o tom, kolik křtů se každý rok uděluje. Budu srovnávat celkový počet křtů od roku 1994 až do roku 2021, zda je počet během několika let přibližně stejný nebo

zda se počet výrazně snížil či zvýšil. Dále se pokusím přiblížit současnou podobu křtu dětí a dospělých.

V mé bakalářské práci bude také praktická část. Výsledky dotazníkového šetření budu zpracovávat pomocí techniky otevřené kódování. Výzkum bude obsahovat devět rozhovorů s aktéry, se kterými se pokusím vždy osobně setkat. Díky výsledkům z rozhovorů se pokusím dosáhnout mých stanovených cílů.

1 Rituál

V každé společnosti je rituál součástí každodenního života každého jedince. Neexistuje však jednotná definice, co to rituál vlastně je. Od počátku dvacátého století můžeme u odborníků nalézt různé přístupy. V této kapitole se pokusím shrnout něco málo o rituálech.

1.1 Definice rituálu

Pojem rituál pochází z latinského slova ritus, v překladu do českého jazyka to znamená řád, obřad, zvyk nebo obyčej. Je to způsob jednání, chování, které je založené na tradici, normách nebo pravidlech, které máme již osvědčené a které nám ve většině případů vyhovují.

Z pohledu psychologie pokládáme za rituál každé lidské jednání, které vykazuje určité známky stereotypního opakování. Může to být například ranní čištění zubů, pití ranní kávy či pravidelné rodinné setkání apod. Tyto rituály děláme většinou automaticky a nemají pro nás žádný hlubší význam. Přesto si spousta lidí na těchto svých zautomatizovaných rituálech často potrpí. Při rituálu máme tedy stanovený postup, který se pravidelně opakuje.

Každý člověk si rituály tvoří během svého života anebo je má naučené od své rodiny či od svého okolí. Jelikož dítě vnímá rituály již od malička, je takové pravidelné koupání nebo krmení pro něj dozajista rituálem, díky kterému se cítí bezpečně a nabývá pocitu jistoty. V následujících letech na naše rituály působí především naše sociální okolí, zejména škola, vrstevníci, zaměstnání či jiné prostředí. Zakořeněné rituály se předávají z generace na generaci, tyto rituály už ani nevnímáme jako rituály, ale bereme je automaticky a potrpíme si na nich. Během života si však osvojujeme stále nové rituály, například kvůli novému partnerovi, nové partnerce či kvůli úplně nové rodině. Protože se v těchto případech však nejedná o rituál v pravém slova smyslu,

tedy jako rituál, který charakterizuje něco předem daného, posvátného, používají někteří odborníci raději pojem ritualizace, to je něco, co vzniká, co tvoříme. Zahrnuje činnost, která připomíná rituál, má nějaké předpoklady se jím stát, není však například pokaždé stejná. Chování, které máme ritualizované, nám pomáhá dostat do života nějakou logiku nebo smysl do běžného všedního dne.¹ V této práci budu používat pouze jeden pojem, a to pojem rituál.

K definici rituálu nám pomohou charakteristiky, které podle Grimese, tvoří podstatu a povahu rituálního jednání. Rituál je vykonávaný, vznešený, opakující se v nějakých intervalech, společný, neměnný, stereotypní, založený na tradicích, smysluplný, sentimentální, neobvyklý, symbolický, lidový a vědomý. Tyto charakteristiky však nelze brát doslovně, některé se také objevují i mimo rituální jednání.²

Soukup nahlíží na rituál jako „*symbolicky a normativně standardizovaný způsob chování a soubor obřadných činností, jichž prostřednictvím příslušníci určité skupiny udržují a upevňují hodnoty a normy své kultury.*“³

Thomas Hylland Eriksen charakterizuje rituál z náboženského hlediska jako „*sociální aspekt náboženství, který dává představám o nadpřirozenu konkrétní podobu... Velmi obecně řečeno, můžeme předpokládat, že rituály jsou veřejné události svázané pravidly, jež tím či oním způsobem tematizují vztah mezi pozemským a duchovním světem.*“⁴

Ne vždy však rituály dávají smysl. Rituály představují pochopení symbolů a vyjadřují hybné síly, pomáhají znázornit naše lidské životy a vyjadřují něco nezachytitelného.⁵ Jak uvádí Bret Stephenson, který odkazuje na afrického spisovatele a přednášejícího Malidoma Somého.

Rituály jsou pro lidský život nesmírně důležité, neboť každý významný okamžik v našem životě je nebo může být doprovázen právě rituálními obřady.⁶

¹ Srov. VLČKOVÁ, M. *Terény performance*. Kapitola *Liturgie jako rituál a performance*, s. 207.

² Srov. VLČKOVÁ, M. *Tělo, čas a prostor v liturgii*, s. 20–21

³ SOUKUP, V. *Dějiny antropologie*, s. 642

⁴ ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie*, s. 263.

⁵ Srov. STEPHENSON, B. *Co dělá z chlapců muže: duchovní přechodové rituály ve věku nevěstivosti*, s. 50.

⁶ Srov. KUNETKA, F. *Úvod do liturgie svátostí*, s. 32.

1.2 Funkce rituálu

Rituál má mnoho funkcí. Působí jak v individuálním životě, tak také na poli celé společnosti. Jednou z funkcí je funkce integrační. Rituál spojuje ty, kteří se ho účastní. Spojuje také celou společnost a danou kulturu. Předává hodnoty a tradice společnosti.

Rituál má význam v individuálním prožívání. Pomáhá jedincům překonat v životě těžké změny, vytváří prostor pro vyjádření emocí, například v období smrti blízké osoby, které je velice náročné zejména psychicky. Plní tedy ochrannou a podpůrnou roli. Rituály legitimizují moc a jsou zásadním nositelem ideologie. Poskytují také aktérům rituálu silné emoční prožitky. Dále mají rituály schopnost poskytovat lidem přemítání o společnosti a o postavení v ní.⁷

Další z funkcí, kterou u rituálu můžeme najít, je funkce terapeutická. Rituály pomáhají přiblížit se k procesu uzdravování. Například u lidí, kteří trpí nějakou náročnou nemocí, u lidí, kteří jsou závislí na alkoholu nebo u lidí, kteří dochází na terapeutické sezení.⁸

U Eriksona se také můžeme dočíst, že „*rituál obvykle odkrývá a snaží se vyřešit – na symbolické úrovni – rozpory ve společnosti.*“⁹ S touto tezí souhlasí také Max Gluckman, který vidí užitečnost rituálu právě v předcházení konfliktům, musejí však přinést účastníkům silný prožitek.¹⁰

1.3 Druhy rituálu

Jedno z rozdělení, které nalezneme v knize Úvod do kulturní a sociální antropologie, uvádí tři druhy. Prvním jsou výroční rituály, které se pojí se svátky. Konají se na pravidelné bázi a týkají se celé společnosti (například Velikonoce, Vánoce). Druhým jsou situační rituály, které nejsou pravidelné a pojí se na mimořádné události (například uzdravování jedince). Posledním druhem jsou rituály přechodové, ty souvisí

⁷ Srov. ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie*, s. 263.

⁸ Srov. VLČKOVÁ, M. *Terény performance. Kapitola Liturgie jako rituál a performance*, s. 208.

⁹ ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie*, s. 263.

¹⁰ Srov. ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie*, s. 264.

se změnou postavení jedince z jedné společnosti do společnosti druhé (například křtiny, svatby).¹¹

Naopak Arnold van Gennep, ve své knize *Přechodové rituály*, rozděluje rituály do šesti úrovní. Jako první typ jsou jmenovány rituály sympatetické. Jsou založeny na tom, že podobné působí na podobné, opak působí na opak, část na celek a celek na část, slovo působí na čin atd. K tomu jsou kontaktní rituály, ty spočívají hlavně na materiálnosti a na vrozených nebo získaných dispozicích. Další dvojicí jsou přímé a nepřímé rituály. Přímý rituál působí ihned například prokletí, uhranutí. Oproti tomu je nepřímý rituál, který je pouze prostředkem k něčemu. Uvádí do pohybu sílu například démona, který zasáhne ve prospěch dotyčného (toho, kdo rituál provedl). Poslední skupinou jsou rituály pozitivní a negativní. Pozitivní rituály, jsou projevem nějakého jednání a negativní rituály mají vlastnost nic nedělání neboli tabu.¹²

1.4 Přechodový rituál

Pojem přechodový rituál pochází z francouzského rite de passage. Je to tedy jeden z druhů rituálu, který provází přechod jedince nebo skupiny jednotlivců z jednoho společenství do druhého. Pomáhá jedincům s vypořádáním se s životními změnami, které jsou v životě velice důležité. Zprostředkovávají jedinci nebo jedincům přehlednější situaci a orientaci v těchto situacích. Všechny tyto změny, jako například těhotenství, křest, svatba, pohřeb, jsou charakterizovány jako sociální události. Uvedené pojetí představuje hlavní francouzský antropolog A. van Gennep.

„Rituál určuje průběh přechodu, udává, jak se má člověk dostat do nového postavení, a shromažďuje všechny lidi v jeho nebo jejím okolí za účelem psychologické podpory zasvěcované osobě a všem zúčastněným.“¹³

Už podle názvu přechodové rituály dokážeme odhadnout, co je podstatou těchto rituálů. Mají tedy na starost přechod jedince z jedné fáze do fáze jiné. Životní přechody byly naplánované a oslavované celou komunitou. Smyslem bylo poskytnout

¹¹ Srov. MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, s. 186.

¹² Srov. GENNEP, A. van. *Přechodové rituály*, s. 14–17.

¹³ MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, s. 187.

jedinci nejlepší předpoklady pro jeho vývoj. Aby si jedinec uvědomil to, čím je a stal se hodnotnějším.¹⁴

Existuje mnoho druhů přechodových rituálů, které se váží k mezním životním situacím. Gennep uvádí například těhotenství a porod, kdy žena je vyloučena z běžné společnosti, objevují se zde rituály ochranné a opětovného začlenění do společnosti. Dále narození a dětství, kdy je rituál prvního oblékání, prvního stříhání vlasů, kojení nebo rituál prvního zubu. Iniciační rituály např. rituální obřízka nebo křest. Další jsou zasnubní a svatební obřady, kdy dochází ke změně bydliště, jména a také k rituálu oplodnění. Posledním příkladem je pohřební obřad, omytí mrtvého, rakev, hřbitov, rituál truchlení.¹⁵

Ve své knize *Přechodové rituály* A. van Gennep popisuje u přechodových rituálů tři na sebe navazující fáze. K těmto fázím došel podrobným zkoumáním struktury rituálů u různých národů.

První fází je odloučení, kdy dochází k oddělení jedince od původního stavu nebo situace. Platná pravidla, na která byl jedinec zvyklý, nyní přestávají platit. Jedinec se v této fázi musí podřídit zkouškám. Odloučení bývá více vyjádřeno v pohřebních rituálech. Druhou fází je pomezí, tato fáze je přechodná. Jedinec nezapadá do původní skupiny, zatím nepatří ani do nové skupiny a jeho pozice je nejasná. Neexistují žádná pravidla, nastává období nejistoty, strachu a také prázdnoty, jelikož jedinec se nemůže zařadit do žádné skupiny. V této fázi se jedinec připravuje na novou situaci. Pomezí má značný význam v těhotenství, při iniciaci nebo při zasnubách. Poslední, a to třetí, fáze je přijetí. Jedinec se již zapojuje do nové fáze života a začleňuje se do společnosti. Přijímá určitá pravidla a svoji roli v nové společnosti.¹⁶

Do pomezí fáze můžeme zahrnout například porod či šestinedělí (ve kterém se žena stala již matkou, ale zatím nebyla přijata ve své nové roli do společnosti). Od první poloviny 20. století už šestinedělí není chápáno v souvislostech pomezí fáze,

¹⁴ Srov. STEPHENSON, B. *Co dělá z chlapců muže: duchovní přechodové rituály ve věku nevšímavosti*, s. 100–102.

¹⁵ Srov. GENNEP, A. van. *Přechodové rituály*, s. 46–152.

¹⁶ Srov. GENNEP, A. van. *Přechodové rituály*, s. 19–20.

ale souvisí již pouze se zotavováním po porodu a se spolu soužitím s malým miminkem.¹⁷

Na van Gennepa navázal Victor Turner, který se ve svém díle *Průběh rituálu* soustředí především na prostřední fázi rituálu, a to pomezí. Tuto fázi nazývá liminární období. Z latinského slova „limen“, v českém jazyce to znamená „práh“. Turner definuje rysy liminaritity či liminární osoby jako nejasné, jelikož se odchyľují od běžných okolností. Osoba se nachází někde mezi tím, kam patřila a tím, kam bude patřit. Neurčité postavení, ve kterém se jedinec nachází, je vyjádřeno množstvím symbolů, které se objevují v celém rituálu a mají různé podoby například předměty, lidi, netvoří nebo gesta. Tyto symboly mají při různých obřadech nejasný význam, stejná věc může znamenat něco zcela odlišného. Liminarita se obvykle srovnává například se smrtí, s temnem či s nicotou.¹⁸

1.5 Iniciační rituály

Gennepe se věnuje iniciačním rituálům, v jedné z kapitol knihy *Přechodové rituály*, tvoří velkou skupinu přechodových rituálů. Mezi iniciační rituály patří právě křest, který je pro nás v této bakalářské práci podstatný.

V antropologickém slovníku se můžeme dočíst, že iniciační rituál: „*je obřad zasvěcení, původ, z latiny inīitium, který uvádí jedince do nového společenského postavení či nové role. Rituál se řadí mezi přechodné, protože odděľuje dvě životní období a připravuje člověka na novou životní úlohu nebo ho začleňuje do jiné sociální skupiny, než do které dosud patřil. V mnoha situacích platí obojí.*“¹⁹

Eliade iniciaci popisuje následným způsobem. „*Obecně se rozumí iniciací souhrn rituálů a ústních naučení, po kterých následuje zásadní změna náboženského a sociálního statusu osoby, která iniciaci podstupuje.*“²⁰ Po úspěšně zdolaných zkouškách se z člověka stane někdo jiný. Inicie uvádí jedince nejen do nové

¹⁷ Srov. VLČKOVÁ, M. *Žehnaní matky: význam obřadu v Čechách a na Moravě v 16.–21. století*, s. 146. a 150.

¹⁸ Srov. TURNER, V. W. *Průběh rituálu*, s. 95–96.

¹⁹ MALINA, J. a kol. *Antropologický slovník* [online]. 2009 s. 2871. [cit. 2022-11-20]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/antropos/pdf/antropologicky_slovník.pdf

²⁰ ELIADE, M. *Inicie, rituály, tajné společnosti: mystická zrození*, s. 4.

společnosti, ale i do světa duchovních hodnot. Součástí iniciačních zkoušek je rituální smrt, která je hlavním okamžikem obřadu. Po rituální smrti přichází vzkříšení nebo nové narození. Smrt symbolizuje například konec dětství.²¹

Eliade rozděluje tři typy iniciací. První typ zahrnuje kolektivní rituály, díky nimž dochází k přechodu od dětství či od adolescence k dospělosti. „*Etnologická literatura tyto obřady označuje pojmy jako „rituály puberty“, „kmenová iniciace“ nebo „iniciace týkající se určité věkové skupiny“.*“²² Tyto rituály musí postoupit každý člen společnosti. Druhý typ zahrnuje všechny rituály, které se týkají vstupu do tajného společenství či bratrstva. Tyto společnosti jsou určeny většinou pouze jednomu pohlaví a velice si chrání své záhady. Třetí typ jsou iniciace, které jsou zásadní pro mystické povolání. V primitivních kulturách šlo zejména o povolání šamana. U tohoto typu se klade důraz zejména na osobní zkušenost.²³

V archaických a tradičních společnostech iniciace představovaly soustavu zkoušek neboli testů, jak fyzického, tak psychického charakteru. Byly zpracovány tak, aby pomohly lidem, zejména chlapcům, prověřit jejich připravenost vstoupit do nového společenství. Zkoušky prověřovaly sebe sama, z hlediska víry, vize, pocitů či myšlenek.²⁴

Rituál by v sobě měl obsahovat riziko a přijetí skupinou. Riziko proto, že iniciace byla leckdy opravdovou zkouškou, při které mohlo dojít až k fyzické smrti a samozřejmě šlo o přijetí ze strany skupiny, která celý proces sledovala a musela jej potvrdit.²⁵

Takové iniciační obřady byly záležitostí celé vesnice. Po obřadu následovala oslava, která probíhala za hudebního doprovodu a tance. Vyprávělo se o zážitcích, které nastaly během iniciace nebo zkrášlovali svá těla pomocí ornamentů. Iniciace se objevila již před mnoha staletími, kdy ve své době byla klíčová. Avšak v dnešní moderní kultuře pomalu zaniká, jakožto i další rituály. Společnost má v tomto období

²¹ Srov. ELIADE, M. *Iniciace, rituály, tajné společnosti: mystická zrození*, s. 4–5.

²² ELIADE, M. *Iniciace, rituály, tajné společnosti: mystická zrození*, s. 14.

²³ Srov. ELIADE, M. *Iniciace, rituály, tajné společnosti: mystická zrození*, s. 14–15.

²⁴ Srov. STEPHENSON, B. *Co dělá z chlapců muže: duchovní přechodové rituály ve věku nevšímavosti*, s. 78–80.

²⁵ Srov. *tamtéž*, s. 101.

jiný životní styl a myslí si, že tyto starodávne praktiky nemají pro naše životy žádný význam.²⁶

²⁶ Srov. STEPHENSON, B. *Co dělá z chlapců muže: duchovní přechodové rituály ve věku nevíšimavosti*, s. 78–80.

2 Křest

„Svatý křest je základem celého křesťanského života, vstupní branou k životu v Duchu a branou, která otevírá přístup k ostatním svátostem. Křtem jsme osvobozeni od hříchu a znovuzrozeni jako Boží děti, stáváme se Kristovými údě, jsme přivtěleni k Církvi a stáváme se účastnými jejího poslání: Křest je svátost znovuzrození skrze vodu ve slově.“²⁷

„Ambrož označuje křest za tajemství, které Bůh činí ke spáse člověka a na němž člověk může mít podíl. Křest utváří mezi Kristem a pokřtěným solidární pouto, když smrt s Kristem přináší obnovu života a oblečení se v Krista.“²⁸

2.1 Význam křtu

Křest má mnoho významů, z nichž některé bychom mohli označit jako náboženské, jiné jsou spíše socio – kulturní. Z tohoto hlediska je možné křest chápat také jako způsob přijetí novorozence do prostředí, ve kterém bude vyrůstat. Potvrzuje také příslušnost k církvi a tím i k akceptování duchovních hodnot. Kromě náboženského významu křest znamenal znovuzrození, měl sloužit jako ochrana před zlými duchy a byl spojován s očistou od prvotního hříchu. S křtem se pojily také různé pověrečné a magické představy. Lidé si mysleli, že dítě, které nebude pokřtěné, nebude mít nad sebou ochranu od Boha a po smrti nenajde odpočinek v Boží půdě. Dokonce se nepokřtění nemohli pohřbívat na hřbitově, ale museli být pohřbeni mimo posvěcenou půdu například spolu s nevěřícími nebo dalšími hříšníky. Lidé tehdy věřili v magickou sílu a měli za to, že i po smrti jsou tyto osoby nebezpečné.²⁹

²⁷ KKC 1213, citace z florentského koncilu r. 1439 (DH 1314) a z římského katechismu 2,2,5.

²⁸ FILOSOFICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Ambrož, Křestní katecheze: latinsko-české vydání*, s. 73–74.

²⁹ Srov. NAVRÁTILOVÁ, A. *Narození a smrt v české lidové kultuře*, s. 74–75.

Z náboženského hlediska se lidé nechávají pokřtít, aby byli křtem očištěni a stali se tak Bohu podobni. Dalším důvodem věřících je to, že křest je důležitý k dosažení spásy.³⁰ U křesťanů je smysl křtu ve znovuzrození. Ten, kdo křest podstupuje, se při úkonu ponoření do křestní vody či jejím politím, spojeným s odřeknutím se zlého a vyznáním víry, ponoří do Kristovi smrti, zemřou spolu s ním a opět se narodí. Díky tomu je člověk napojen na Krista, stává se nejen členem církve, ale také se stává Božím dítětem.³¹ „Každá udělená a přijatá svátost slouží budování Kristova mystického těla, dává mu život a přispívá k jeho růstu. Neboť svátostmi se podle jejich speciálního účelu a daru milosti přijímají do společenství církve noví členové a navazují se nová životodárná spojení církve s její hlavou.“³²

Rodiče žádají o křest dětí nejen z náboženských důvodů, ale objevují se také sociokulturní důvody. Mezi tyto důvody patří například to, že rodiče chtějí, aby dítě od narození někam patřilo (respektive aby patřilo do společenské skupiny). Křtem také dokazují, že dítě plánují vychovávat dobře a v úctě. Dále může být důvodem kmotrovství. Rodiče křtem získají kmotra, který by se o dítě postaral, kdyby oba rodiče zemřeli. Tento důvod převládá spíše v dřívějších obdobích. Dnes je kmotr chápán spíše jako další osoba, která je dítěti na blízku a může pomáhat s jeho výchovou. Mezi důvody uvádím i to, že rodiče pokřtí dítě z toho důvodu, aby ve stáří mohl mít křesťanský pohřeb. Posledním důvodem je pouhý zvyk, kterým se křest u mnoha lidí stal. Tento zvyk se může předávat z generace na generaci.³³

2.2 Křest jako přechodový rituál

Narození a období, které následuje bezprostředně po něm, bychom v kontextu popsané struktury přechodových rituálů mohli označit jako pomezí. Objevují se události, které mají na svědomí změny v životě a jedinec si utváří či spíše získává nové postavení ve společnosti.³⁴ Křest napomáhá v začlenění se do nové komunity. To je jeden z důvodů, proč můžeme křest chápat jako přechodový rituál.

³⁰ Srov. TERTULLIANUS. *O křtu*, s. 48–49.

³¹ Srov. ADAM, A. *Liturgika*, s. 142.

³² ADAM, A. *Liturgika*, s. 147.

³³ Srov. Fórum pastorálních teologů VIII. *Křest a iniciace*, s. 69.

³⁴ Srov. LENDEROVÁ, M. a RÝDL, K. *Radostné dětství?*, s. 19.

Křest je obřad (rituál), díky kterému lépe zvládneme přechod z jednoho životního období do druhého období. Křest se uděluje zejména v období, které je zlomové či je spojené s okamžiky v životě, které jsou přelomové a mimořádné. Tyto charakteristiky odpovídají významu přechodového rituálu.³⁵ Rituál rodičům pomáhá lépe pochopit a vyrovnat se s novou situací, jelikož situace může být pro mnoho rodičů nejistá a neznámá.

Další důvod se zakládá na pojetí křtu jako iniciace, znovuzrození, které je symbolizováno ponořením do vody.

Za poslední století se setkáváme s poklesem vykonávaných obřadů a to všech. Tedy i těch, které se pojí s mezními situacemi a lze je chápat jako přechodové rituály. Jedním z důvodů je, že „*církev ztratila své monopolní postavení*“.³⁶ Setkáváme se spíše s obřady občanskými, které mají na starosti obce či města. Důvodem je i to, že lidé se už nehlásí tolik k církvi, jako tomu bylo v minulých letech a rituál chápou jako něco nedůležitého a prázdného. Dalším důvodem je změna vnímání životních situací. „*A to zejména mezních životních situací, které jako by ztrácely svou signifikanci, nejeví se jako zásadní předěly členící život na jednotlivé etapy. Životní cyklus je oproti minulosti daleko více určován ekonomickými faktory, které upozadují faktory biologické, což se projevuje například zvyšováním věku při sňatku a narození potomků.*“³⁷

V posledním desetiletí však opět narůstá větší povědomí a zájem o rituály, zejména o ty, které jsou spojeny s tradicí, ale vznikají také rituály úplně nové. Lidé se více soustředí na pohřby (návštěvnost, design, náhrobní kameny) a nechávají vznikat nové rituály, jako jsou demonstrace nebo rituály určené obětem a pozůstalým hromadných neštěstí.³⁸

„*Odlivem mnoha lidí z křesťanských církví v průběhu posledního století ubylo pochopitelně markantně křtu dětí.*“³⁹ Setkáváme se opět více s křtem dospělých, kteří nebyli vychováni v křesťanské víře. K takové víře dospěli postupem času a z vlastního rozhodnutí se nechávají pokřtít. Vracíme se tedy k původním kořenům křtu, který byl

³⁵ Srov. KOLÁŘOVÁ-TAKÁCSOVÁ, K. Křest jako přechodový rituál?. *Teologická reflexe*, 2008, roč. 14, č. 2, s. 177–178.

³⁶ VLČKOVÁ, M. *Žehnáni matky: význam obřadu v Čechách a na Moravě v 16.–21. století*, s. 164.

³⁷ *Tamtéž*, s. 165.

³⁸ Srov. VLČKOVÁ, M. *Žehnáni matky: význam obřadu v Čechách a na Moravě v 16.–21. století*, s. 165.

³⁹ VLČKOVÁ, M. *Žehnáni matky: význam obřadu v Čechách a na Moravě v 16.–21. století*, s. 171.

obřadem, který se týkal hlavně dospělých. Přesto jsou v současnosti stále dominantní křty malých dětí. Po Druhém vatikánském koncilu a jeho reformách více vyniká i význam křtu jako iniciační svátosti.⁴⁰

Jako příklad úbytku uvádím počet udělených křtů v katolické církvi v České republice v letech 1994–2021.

Rok	Počet křtů (součet)	do 1 roku	1-7 let	7-14 let	nad 14 let
1994*	36 126	28 484	2 678	2 356	1 364
1995*	32 202	26 307	2 418	1 600	1 288
1996	29 871	23 355	3 654	1 414	1 448
1997	28 413	22 857	2 977	1 137	1 442
1998*	27 833	22 049	3 085	1 225	1 502
1999	27 205	21 600	3 049	1 045	1 511
2000*	26 266	20 867	2 804	1 098	1 499
2001*	25 116	19 994	2 582	990	1 553
2002	24 417	19 679	2 457	1 018	1 263
2003*	24 126	19 102	2 757	837	1 428
2004	23 445	18 771	2 644	746	1 284
2005*	23 749	19 321	2 550	686	1 201
2006*	23 188	18 883	2 733	581	1 081
2007*	24 174	19 440	2 884	627	1 229
2008	24 588	20 130	2 888	497	1 073
2009*	23 790	19 031	2 956	625	1 181
2010	23 222	18 286	3 153	630	1 153
2011*	22 806	17 605	3 321	625	1 262
2012*	21 285	16 334	3 025	607	1 313
2013	20 848	15 965	3 079	597	1 207
2014	21 171	15 977	3 241	655	1 298
2015	21 489	16 225	3 297	633	1 334
2016*	21 178	16 066	3 169	685	1 264

⁴⁰ Srov. VLČKOVÁ, M. *Žehnání matky: význam obřadu v Čechách a na Moravě v 16.–21. století*, s. 171.

2017	20 589	15 697	3 003	678	1 211
2018	21 142	16 232	2 970	759	1 181
2019*	19 932	15 151	2 895	665	1 138
2020	14 632	11 285	2 013	468	866
2021	18 373	13 757	3 254	541	821

Zdroj: Úkony duchovní správy, Česká biskupská konference

U některých let nesejí vždy součet všech věkových kategorií. (Tyto roky jsou v tabulce označeny hvězdičkou.) Důvodů uvádí odbor církevních dat České biskupské konference vícero. V minulosti někdy diecéze dodala jen celkové číslo nebo chyběl údaj za některou věkovou kategorií či dokonce přímo od nich došel nesející součet. Zpětně už to není dohledatelné. Nicméně se to většinou liší o pár čísel, takže pro porovnání to bude i tak vyhovující. Rok 2022 bohužel není ještě sečten, podle informací z odboru církevních dat bude k dispozici až koncem března či začátkem dubna.

V letech 1995 až 1999 si můžeme povšimnout, že počet křtů se pohybuje zhruba od 27 tisíc až po 32 tisíc. V roce 1994 počet křtů přesáhl dokonce přes 36 000, je to největší počet, který v celé tabulce můžeme najít. V letech 2000 až 2011 se počet křtů přibližně pohybuje mezi 26 tisíci a 23 tisíci. Od roku 2012 až 2018 je průměrné číslo mezi 20 tisíci a 21 tisíci. Poté dochází k propadu pod 20 tisíc, v tomto případě je to následek koronaviru. Lidé se v roce 2019 a v roce 2020 báli a křty raději nechávali na později. Tento dvouletý pokles se zase začal napravit a křty se znovu dostávají k úrovni 20 tisícům.

Nejčastěji se každý rok udělují křty do 1 roku, ty tvoří největší početní skupinu v celkovém počtu, a to činí zhruba 80 %. Stejně jako klesají celkové počty udělení svátosti, klesají také samozřejmě křty do 1 roku. Například v roce 1996 se udělilo 23 355 křtů do 1 roku. V roce 2018, před koronavirovou krizí, se udělilo už pouze 16 232 křtů do 1 roku. Počet křtů do 1 roku tedy klesnul o 7 123 křtů.

Od 1 roku do 7 let se počet křtů pohybuje průměrně kolem 3 tisíce. Od 7 let do 14 let se před rokem 2002 včetně udělilo v průměru 1 tisíc křtů za rok. Největší počet křtů proběhl v roce 1994, ten dosahoval až přes 2 tisíce. Po roce 2002 křtů pomalu ubývá a dostávají se až k hranici 500 křtů za rok. Nad 14 let se uděluje přibližně

1 200 svátostí ročně. V letech 2020 a 2021 se svátost udělila kvůli koronaviru méněkrát. Počet klesl k 800 ročně.

2.3 Historie křtu

V životě křesťana je křest jednou z nejdůležitějších událostí. Zmínky o křtu najdeme již v Novém zákoně, kde je Ježíšovým učedníkům svěřen úkol křtít ty, kdo v něho uvěřili. Postupně se utváří ritus, jenž zasvěcuje nové křesťany do společenství. Celé zasvěcení označujeme jako křesťanskou iniciaci, ta zahrnuje všechny prvky, které dnes rozčleňujeme do třech obřadů, a to křest, biřmování a eucharistii. Proto se křest označuje jako iniciační svátost.⁴¹ Iniciační, protože jde o začátek, vstup do křesťanského života.

V období starověku během 1. století před křtem kandidáti křtu nebo ti, kdo se připravovali na křest, museli držet půst. Samotný křest sestával zřejmě pouze v ponoření se do vody. Nebylo nutné žádné vyznání víry či pomazání, které je v dnešní době součástí. Ve 2. století se již přidává příprava, která se zakládá na vyznání víry nebo zřikání se zlého. Křest nespočíval jen v ponoření, ale objevuje se již pomazání olejem. (Hippolyt zmiňuje olej jako symbol Ducha svatého, označoval jeho moc.) Tertulián, který byl významnou osobností 2. a 3. století, zdůrazňuje spojitost křtu s Velikonocemi a žehnáním křestní vody.⁴² Ve 4. století se objevuje zvyk užívání bílého roucha. Oproti tomu zvyk předávání hořící svíce se začíná objevovat až v 9. století, kdy tento znak poprvé zmiňuje biskup Amalarius. Během dalších staletí se z těchto připomínek stávaly postupně symboly křtu, které se utvářely do podoby, kterou známe dnes.⁴³

Zhruba ve 4. století se začaly ve větším počtu křtít i děti, s tím pravděpodobně souvisí změna praxe, kdy z ponoření do vody se přešlo na podobu křtu políty vodou, tím vymizelo rituální ponoření. Novověk nepřinesl žádné razantní změny.⁴⁴

⁴¹ Srov. ADAM, A. *Liturgika*, s. 155.

⁴² Srov. TICHÝ, R. a SOUKAL P. Křest, *Biřmování, Eucharistie, Rozpravy o liturgii I*, s. 65–76.

⁴³ Srov. *tamtéž*, s. 183–187.

⁴⁴ Srov. *tamtéž*, s. 89–91.

Jak už bylo zmíněno, od 4. století se dostává do popředí již křest novorozenců, ten však dlouho nebyl uzpůsoben skutečné situaci dětí. Zásadní změnu zavedl až Druhý vatikánský koncil, který se konal v letech 1962 až 1965. V rámci liturgické reformy po Druhém vatikánském koncilu byl obřad přepracován a uzpůsoben situaci dětí. Nový obřad křtu dětí vyvstal v platnost až v letech 1969.⁴⁵

Nový řád křtu dětí se snaží o to, aby si rodiče uvědomili, že s křtem souvisí křesťanská výchova, tedy povinnost k prohlubování výchovy. Tohoto cíle má být dosaženo pomocí předběžného křestního rozhovoru. Někdy může být také doporučen odklad křtu. Tím se zdůrazňuje, že křest není jen tak prázdný rituál, ale nese s sebou velké povinnosti.⁴⁶ Důvodem tohoto postupu je také zamezit pouze formálnímu chápání křtu a uvědomění si jeho skutečného významu. Včetně povinností, které na sebe rodiče a kmotři při křtu dítěte berou.

2.3.1 Zvyky a tradice

V této podkapitole bych se ráda věnovala příkladům zvyků, které ukazují, jak byl křest zasazen do konkrétní kulturní oblasti (Čech a Moravy). Pojí se zejména s narozením jakožto mezní životní situací.

Až do středověku se za termín křtu dítěte uváděly termíny přechodně velikonoční a svatodušní vigílie. Základem tohoto chápání, které neztrácí na významu ani v současné době, je víra v propojení křtu s velikonočními událostmi smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Aby se zdůraznilo propojení, doporučovalo se tedy křtít během velikonoční noci či jakékoliv neděle, kdy si připomínáme Ježíšovo vzkříšení.⁴⁷

Postupem času se projevuje snaha křtít děti co nejdříve po narození. Někdy to byl dokonce den porodu, většinou však druhý den po narození. Díky tomu byly matky vyloučeny z obřadu, jelikož byly v šestinedělí a nesměly do kostela ani na veřejnost. Následně se doba křtu posunula alespoň o týden po porodu. Lidé s křtem však spěchali kvůli pověrčivosti i kvůli vysoké úmrtnosti. Na Moravě se například říkalo, že když se bude s křtem otálet, bude mít dítě velké oči, protože bude toužebně

⁴⁵ Srov. ADAM, A. *Liturgika*, s. 155.

⁴⁶ Srov. *tamtéž*, s. 156.

⁴⁷ Srov. *tamtéž*, s. 160.

vyhlížet křest.⁴⁸ Kvůli vysoké úmrtnosti bylo povoleno, aby zkrácený obřad provedl pouhý laik. Nejčastěji křest vykonávaly porodní báby. V případě ohrožení na životě stačilo pouze polít vodou a pronést křestní formuli: „*Já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.*“⁴⁹

Od první poloviny 20. století se křest vykonával až v době, kdy matka, a i dítě byly zdravotně v pořádku. To se dělo zejména v řádech několika měsíců. Díky této změně se tedy nestávalo, že byly matky z křtů vynechány, jak tomu mohlo být v minulosti.⁵⁰

Pomazání křížmem se připisoval veliký význam. Jako jeden z významů se zdůrazňovala i ochrana a pomoc. Křest měl chránit a pomáhat v boji se zlem či se samotným ďáblem. Lidé ve starověku užívali oleje nejen během křtu, ale také během nemocí. Jelikož si mysleli, že nemoc je způsobena zlým duchem.⁵¹

Důležitá část křtu je udělení jména, které naši předci nebrali na lehkou váhu a vybírali jméno pečlivě. Udělením jména dítě získává vlastní identitu. Jméno pro ně bylo symbolem, dávali významná a šťastná jména. Schválně nepojmenovávali po někom, kdo zemřel, aby dítě nezemřelo moc brzy. Naopak pojmenovávali například podle svatých, kteří měli svátek zrovna v den narození nebo po kmotrovi/kmotře, po rodičích či jiných příbuzných. Některé národy však novorozence při křtu pojmenovávaly po svých předcích, jelikož podle nich docházelo ke spojení jedince s předky.⁵²

V 18. století bylo oblíbené pojmenovat kluky Karel, Antonín, František či Josef, u holek se těšilo na oblibě jméno Terezie. V dalších dobách se mezi oblíbená jména přidala – Jaroslav, Vladimír a Lumír.⁵³

„Ten, kdo je pokřtěn, dostává Ducha svatého (pomazání křížmem) a stává se Božím dítětem (modlitba Páně). Je vytržen z moci zla (zřikání se) a vybaven pro boj s pokušením (exorcismus). Dostává novou identitu (volba jména), nový život (roucho), ona sám se pro tento svět stává světlem světa (svíce).“⁵⁴

⁴⁸ Srov. NAVRÁTILOVÁ, A. *Narození a smrt v české lidové kultuře*, s. 74–75.

⁴⁹ Srov. ADAM, A. *Liturgika*, s. 160.

⁵⁰ Srov. VLČKOVÁ, M. *Žehnání matky: význam obřadu v Čechách a na Moravě v 16.–21. století*, s. 130.

⁵¹ Srov. FILOSOFICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Ambrož, Křestní katecheze: latinsko-české vydání*, s. 60–61.

⁵² Srov. NAVRÁTILOVÁ, A. *Narození a smrt v české lidové kultuře*, s. 78–79.

⁵³ Srov. LENDEROVÁ, M. a RÝDL, K. *Radostné dětství?*, s. 99.

⁵⁴ TICHÝ, R. a SOUKAL P. *Křest, Biřmování, Eucharistie, Rozpravy o liturgii I*, s. 189.

Už v minulosti se po křtu pořádala oslava, slavilo se začlenění dítěte do společnosti. Takové oslavě se říká křestní hostina neboli křtiny. Byla to slavnost, na kterou se zvalo celé příbuzenstvo, kmotr a samozřejmě se nesmělo zapomínat i na porodní bábu. Slavnost se lišila podle oblastí, tradic, rodiny, zda se odehrávala ve městě či na vesnici. Společně mají však pár věcí a to, že na oslavě se jedlo, pilo a tancovalo, aby dítě bylo zdravé a veselé.⁵⁵

2.3.2 Kmotrovství

Funkce kmotrovství vznikla ve spojení s křtem dospělých, a to už na začátku výskytu křesťanství během prvních staletí. Na konci starověku se kmotrům podařilo zaujmout místo rodičů. Od tohoto přístupu se však upustilo po roce 1969, kdy Druhý vatikánský koncil navrhl přepracování obřadu křtu dětí. Tento nový obřad se soustředil i na kmotry a vnesl na ně nové nároky. A to například: sám musí být pokřtěn, musí být ve správném věku, aby byl schopný se v případě nouze postarat o svého kmotřence. Žádá se po něm zralost víry a zralost života. Taktéž Druhý vatikánský koncil uvedl na pravou míru vztah mezi rodiči a kmotry. Při křtu dítěte mají rodiče větší poslání, než kmotři.⁵⁶

Role kmotra je důležitou součástí křtu. V první řadě skládal kmotr jménem dítěte křestní slib a vyznání víry. Mezi kmotrem a dítětem vznikalo jakési duchovní spojení, které bylo bez pokrevního příbuzenství. V našem kulturním prostředí bylo zvykem, že na křest dítě odnášela právě kmotra či odnášel kmotr. Jeho funkcí bylo také se podílet na výchově dítěte a zajišťovat svému kmotřenci materiální věci (nakupovat mu oblečení nebo školní potřeby). V případě úmrtí obou rodičů měl svého kmotřence na starost. Vznikla by takzvaná vyživovací povinnost. Kmotři měli být součástí života dítěte a měli být přítomni při důležitých chvílích. Chvíle jako jsou narozeniny, svátek, Vánoce, veřejné zkoušky, Velikonoce nebo svatba. Být kmotrem se považovalo za velkou poctu a málokdy se kmotrovství odmítalo. Jednou z dalších úloh kmotra je obdarovat křtěného darem. V minulosti se dávaly rodinné památné peníze, zlatky, dukáty, ochranné amulety, křížky, postupně se začaly objevovat stříbrné lžičky či pohárky. V současnosti se darují děvčatům především náušnice či řetízky, které

⁵⁵ Srov. NAVRÁTILOVÁ, A. *Narození a smrt v české lidové kultuře*, s. 99–101.

⁵⁶ Srov. ADAM, A. *Liturgika*, s. 158–159.

se dávají i chlapcům. Dárkům se přikládalo kouzlo a požehnání od kmotra a měly být rodiči uloženy.⁵⁷

Pokud se rodiče nemohou shodnout na tom, kdo půjde dítěti za kmotra či kmotru, je lepší, aby nebyl vůbec žádný, než aby si vybrali někoho z nouze. Někoho, kdo nemá k dítěti žádný vztah. Jestliže kmotr nepřijal všechny iniciační svátosti, měl by se zúčastnit spolu s rodiči setkání s farností, které probíhá ještě před samotným křtem.⁵⁸

2.4 Současná podoba křtu dětí

Před samotným křtem by mělo proběhnout setkání s žadateli o křest. Často totiž o křest žádají rodiče z nejednoznačných důvodů a ani se nezdá, že by měli být správnými ručiteli za křesťanskou výchovu. Je důležité, aby se rodičům představil správný obraz křtu, protože leckdy mají lidé mylnou představu. Ten, kdo rodiče připravuje na křest by měl upevnit představy rodičů či si s nimi do hloubky popovídat, aby všemu jasněji porozuměli. Měl by zjistit například jaký je jeho/její osobní postoj k žádosti o křest nebo jaká je jejich představa o smyslu křtu.⁵⁹ „*Mnohdy je třeba vysvětlit, že křest není ani jen rodinnou slavností, ani jen něčím, co se týká dítěte, ale že je uvedením malého dítěte do nového životního prostoru, kterým je úzký vztah s Bohem a církví a že právě rodiče jsou těmi, kdo toto uvedení chtějí, zprostředkovávají a dále (po křtu) zajišťují.*“⁶⁰

Celý křest se rozděluje do několika obřadů, které postupují po sobě chronologicky, jsou to: obřad přivítání dítěte, Bohoslužba slova, slavnost křtu, výkladové obřady a na konec závěrečné obřady. Je příhodné projít s rodiči obřad ještě předtím. Vysvětlit jim průběh křtu, co vždy bude následovat a nechat je nastudovat si texty, které budou říkat či na které budou během křtu odpovídat.⁶¹

Obřad přivítání dítěte: nejprve celebrant pozdraví přítomné a zeptá se jich, co od něj žádají, ti odpovídají, že žádají křest. Následně jim připomene povinnost dítě vychovávat ve víře v křesťanství a optá se kmotra, zda je v takové výchově bude

⁵⁷ Srov. NAVRÁTILOVÁ, A. *Narození a smrt v české lidové kultuře*, s. 82.

⁵⁸ Srov. *Příprava rodičů na křest dítěte: pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu*, s. 11.

⁵⁹ Srov. *tamtéž*, s. 4–5.

⁶⁰ *Příprava rodičů na křest dítěte: pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu*, s. 6.

⁶¹ Srov. *Příprava rodičů na křest dítěte: pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu*, s. 9.

podporovat. Poslední část v tomto obřadu je označení dítěte znamením kříže, který je naznačen na čele. Nejprve je křížek naznačen celebrantem, následně pak rodiči a kmotrem.

Bohoslužba slova: začíná čtením a homilií, v této části se občas děti dávají mimo do větších prostorů, aby jejich křik nenarušoval. Čte se z Nového zákona, zpívají se žalmy, promlouvá se o daru a úloze křtu. Následují přímluvy (během kterých se vzývají svatí například Jan Křtitel či apoštolové) a exorcizační modlitba. Posledním bodem je pomazání olejem křtěnců. V antice to bylo symbolem zdraví a síly. V dnešní době však tento krok občas nahrazujeme. Místo pomazání olejem celebrant pokládá na dítě svoje ruce.

Slavnost křtu: přítomní odejdou ke křtelnici, kde celebrant provádí žehnání křestní vody. V současnosti se žehná při každém křtu voda zvlášť, kromě doby velikonoční, u těchto křtů se používá voda předem požehnaná při velikonoční vigílii. Zavedení proběhlo s novým křestním řádem, do té doby se používala stále stejná voda. (Posvěcená voda na Velikonoce se pak dále používala po celý rok, tedy až do dalších Velikonoc.) Dále se pokračuje k zřeknutí zlého a vyznání víry. Vzhledem k tomu, že se jedná o křest dětí, které jsou většinou malé a neumí mluvit, zřeknutí zlého a vyznání víry je na rodičích a kmotrech. Poté se přichází k samotnému jádru křtu, kdy celebrant třikrát polije vodou novorozenci hlavu anebo ho třikrát ponoří do vody. Současně se odřikává: „*Já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Duchu svatého.*“ Při křtu v současnosti drží dítě rodiče a kmotři přikládají pravou ruku.

Výkladové obřady: začínají tím, že celebrant pomaže křížem temeno hlavy, což značí podíl na královském kněžství Kristově. Dále se obléká dítěti bílé roucho, které je symbolem nového stvoření a dítě si „obléká Krista“. Pak celebrant vyzývá k předání hořící svíce, kterou od velikonočního paškálu zapaluje otec či kmotr. Svíce má symbolizovat světlo.

Závěrečné obřady: připomíná se dar křtu a celebrant poukazuje na další svátosti jako je biřmování a eucharistie. Pokračuje se Modlitbou Páně. Celý křest celebrant zakončuje požehnáním. Celebrant žehná matce, poté otci, kmotrovi a následně všem ostatním.⁶²

⁶² Srov. ADAM, A. *Liturgika*, s. 161–166.

Nejprve celebrant žehná matce, která by měla držet dítě. V modlitbě jde především o připomenutí radostného dne (den křtu dítěte), který by měl být nejen pro matku nezapomenutelný. Matka děkuje za své dítě. Následně celebrant žehná otci. Spíše než k otci, však hovoří celebrant o Bohu, jako o otci nás všech. V konečné části se už obrací ke všem přítomným. Ty prosí, aby byli živým lidem Božím.⁶³

Oproti předkoncilní podobě křtu se v obřadu obnovené liturgie křtu po Druhém vatikánském koncilu navazují dialogy s rodiči a kmotry. Bere se v potaz malé dítě, které většinou neumí ještě ani mluvit, proto se obrací celebrant právě na dospělé (například při úvodním rozhovoru či při zřeknutí zlého). Nicméně ani na dítě celebrant nezapomíná a během křtu ho oslovuje. Není to však žádný dialog, pouze oslovení.⁶⁴

2.5 Současná podoba křtu dospělých

Již od 2. století se vytvořila tzv. instituce katechumenátu, která byla pro ty, kteří požadovali po církvi křest. Zde se jedná o vlastní rozhodnutí dospělého. On sám chce následovat víru, má správnou motivaci (Nesprávnou motivací je například křest z důvodu toho, že chce mít katolický sňatek.) a chce se začlenit do křesťanského života. Obřad chce postoupit dobrovolně a sám se zpovídá ze svých hříchů. Motivy a cíle se vyjasňují a uskutečňují během celých příprav. Je ale zapotřebí, aby jedinec měl nějaký základní vhled, který pak bude rozvíjen. Stejně jako u křtu dětí jsou důležité rozhovory během příprav, které překračují až do osobní roviny. Mnohdy mohou být rozhovory citlivé a bolestivé.⁶⁵

„Katechumenát je doba přípravy a zkoušení, během níž mají katechumeni vrůst do ducha evangelia a do společenství církve, aby se mohli o velikonoční noci skrze iniciaci (iniciačními svátostmi) stát v Božím lidu plnoprávními občany.“⁶⁶

Po celou dobu katechumenátu je katechumen duchovně doprovázen. Ambrož ve své knize uvádí: *„Kazatel či katecheta má spíše vnímat situaci, v níž se daný člověk*

⁶³ Srov. VLČKOVÁ, M. *Žehnání matky: význam obřadu v Čechách a na Moravě v 16.–21. století*, s. 95–97.

⁶⁴ Srov. ADAM, A. *Liturgika*, s. 166.

⁶⁵ Srov. *Příprava dospělých na křest: pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu*, s. 5–14.

⁶⁶ BERGER, R. *Liturgický slovník*, s. 184.

nachází, a předat mu její obsah tak, aby na jeho základě bylo možné uvěřit krok za krokem. Jednotlivé kroky ve víře pak mají doprovázet zcela jasné a přesvědčivé důkazy, díky nimž lze víru v jednotlivé skutečnosti přijmout.“⁶⁷

Katechumenát trvá delší časové období. Průměrně může trvat až tři roky, nejedná se tedy o jednorázovou záležitost. Jde o dlouhodobý růst, který musí jedinec postoupit, aby správně pochopil křesťanský způsob života. První částí je prekatechumenát neboli předběžný katechumenát. Je to doba, kdy se objevuje prvotní touha po víře, jedinec se setkává s věřícími a navazuje s nimi kontakty. V tomto období si také vyhledává společenství.⁶⁸ Cílem předběžného katechumenátu je pomocí rozhovorů zjistit vše o minulosti jedince, aby se vytvořila určitá představa o prekatechumenátu daného jedince. Po této části už může být přijat do katechumenátu, jelikož už přesněji ví, co je jeho vůle, začíná u něj duchovní život a může se tedy začít připravovat na křest.⁶⁹ Druhou částí je vlastní katechumenát, kdy se zahajuje iniciace a slavností přijetí. Prohlubuje se jeho víra a vybírá si své kmotry. Většinou se jedná o jedince z vlastního společenství, kteří mu pomáhali na jeho cestě k získání víry a k začleňování se do křesťanského společenství. Kmotři mají za úkol vypovídat o jeho víře.⁷⁰ Katechumenát představuje zejména katecheze, doplněné návštěvami nedělních bohoslužeb. Závěrem katechumenátu je zařazení jedince mezi čekatele křtu.⁷¹ Dále je zasvěcení, kdy se udělují všechny tři svátosti, a to křest, biřmování a eucharistie. Při křtu se vypouští pomazání křížem, jestliže po obřadu bezprostředně následuje i svátost biřmování. Pokaždé se však předává bílé roucho a hořící křestní svíce. Poslední částí je období mystagogie, kdy se mají prohlubovat prožitky, které zažil novokřtěnec během celého katechumenátu. Období mystagogie by mělo trvat padesát dní od Velikonoc.⁷² Jde o období, kdy se novokřtěnec naučí sžívat se se svátostmi, které již přijal a vniká do církevního života.⁷³

⁶⁷ FILOSOFICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Ambrož, Křestní katecheze: latinsko-české vydání*, s. 36.

⁶⁸ Srov. ADAM, A. *Liturgika*, s. 167–168.

⁶⁹ Srov. *Příprava dospělých na křest: pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu*, s. 12–14.

⁷⁰ Srov. ADAM, A. *Liturgika*, s. 168–170.

⁷¹ Srov. *Příprava dospělých na křest: pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu*, s. 18–21.

⁷² Srov. ADAM, A. *Liturgika*, s. 170–172.

⁷³ Srov. *Příprava dospělých na křest: pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu*, s. 23.

Praktická část

1.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, zda lidé berou křest jako přechodový rituál, jestli pokládají křest za obřad spojený s mezní životní situací narození dítěte.

Jak už jsem naznačila i v úvodu, ve své práci bych chtěla zjistit, proč lidé nechávají pokřtít své děti. Jaké motivy vedou rodiče k tomu, aby pokřtili své potomky, zejména tedy novorozence. Dále bych z rozhovorů s mladšími aktéry chtěla zjistit, jak se staví ke křtu a zda by v budoucnu nechali pokřtít své děti.

1.2 Metody

Pro výzkum jsem si zvolila kvalitativní metodu. Kvalitativní metoda sleduje menší počet jedinců, avšak díky této metodě získáváme při výzkumu mnohem více dat. Taktéž metoda směřuje k hlubšímu pochopení určitého sledovaného jevu.⁷⁴ Jedním z hlavních rysů kvalitativního výzkumu je porozumění. Porozumění musí probíhat nejen mezi aktérem a výzkumníkem, ale také musí být správně položené otázky, které budou dobře pochopitelné.⁷⁵

Při tomto výzkumu se nejvíce ztotožňuji s hermeneutickým přístupem. Tento přístup „*považuje rozhovor za setkání lidí povzbuzující aktéra ke sdělování autentických zkušeností na základě důvěry a vzájemné blízkosti mezi výzkumníkem a účastníkem výzkumu.*“⁷⁶ Vzhledem k tomu, že se v rozhovorech budeme bavit o křtu, může to být pro některé účastníky citlivé téma. Je tedy zapotřebí, abych jakožto výzkumník vytvořila, co nejpříjemnější prostředí a vzbudila v účastnících důvěru.

⁷⁴ Srov. MIŠOVIČ, J. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polo-strukturovaný rozhovor*, s. 23.

⁷⁵ Srov. *tamtéž*, s. 36.

⁷⁶ MIŠOVIČ, J. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polo-strukturovaný rozhovor*, s. 27.

Výzkum budu provádět pomocí metody polostrukturovaného rozhovoru. Tento druh rozhovoru obsahuje předem připravené otázky. Na rozdíl od strukturovaného rozhovoru má výhodu v tom, že během rozhovorů se nemusím držet přesné struktury a v případě potřeby mohu položit doplňující otázky či otázky lépe přiblížit.

Rozhovory budou zpracovány hromadně a pomocí techniky zvané otevřené kódování. Při kódování jde o to, aby se z velkého množství informací vybraly pouze podstatné informace. Může to být slovo nebo věta, v podstatě jakákoliv část, která je pro výzkum důležitá. Těmto informacím se pak připojí kódy/označení. Tyto informace neboli kódy se následně rozřazují do kategorií. Nejprve jde o počáteční kódování, které spočívá v orientaci v kódech a ve správném pojmenování tvrzení. Další částí je už kódování zaměřené, kdy se dávají dohromady všechny počáteční kódy, které se zobecňují do kategorií. Kódy se zobecňují z důvodu toho, aby bylo vše lépe srozumitelné a mohly se utvářet vzájemné vztahy mezi nimi.⁷⁷

Celkově jsem sestavila devět rozhovorů. Sedm z nich jsem provedla při osobním setkání a dva z nich jsem z časových důvodů musela provést při online setkání. Data jsem sbírala od 2. března až do 10. března 2023. Rozhovory probíhaly většinou u aktérů doma. Nechtěla jsem je zpovídat v cizím prostředí z důvodu toho, aby se cítili co nejvíce příjemně. Při rozhovorech jsem si dělala poznámky do počítače a zapisovala jsem si důležité informace. Tento postup se mi osvědčil a vždy jsem si stihla zapsat vše podstatné.

1.3 Výběr výzkumného vzorku

Aktéry do mého výzkumu jsem vybírala náhodně. Věděla jsem o pár lidech v mém okolí, kteří postoupili křest a jak se staví k víře. Následně jsem se na ně obrátila ohledně rozhovoru k mé bakalářské práci. Ti mi potom doporučili další aktéry, na které bych se dále mohla obrátit.

Nejprve jsem přemýšlela, zda výzkumný vzorek nerozdělím na dvě skupiny. Jedna skupina by byla rodiče s dětmi a druhou skupinou by byli mladší aktéři. Po konzultaci

⁷⁷ Srov. MIŠOVIČ, J. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polo-strukturovaný rozhovor*, s. 163–164.

jsem se s vedoucí mé bakalářské práce shodla na tom, že bude lepší nechat jednu větší skupinu.

Aktéry jsem tedy zařadila do stejné skupiny a všech se ptám na stejné otázky. Ve výzkumu jsou dospělí, kteří již mají svoje děti. Do rozhovoru jsem zvolila jak muže, tak i ženy, abych měla názor z obou stran. Taktéž jsem do skupiny vybírala lidi, kteří jsou praktikující věřící a lidi, kteří víru sice mají, ale nechodí pravidelně do kostela. Následně jsem potřebovala do skupiny zahrnout i mladé lidi, přibližně v mém věku. Zde jsem také volila ženy i muže.

U těchto mladých lidí, respektive u lidí, kteří nemají své vlastní děti, je u rozhovoru jediný problém a to ten, že vzhledem k tomu, že nemají děti, nemohou odpovědět na všechny otázky. Nicméně k výsledkům výzkumu mi bude stačit zbytek aktérů.

1.4 Charakteristika výzkumného vzorku

1. Paní Jana (48 let) je praktikující věřící, do kostela chodí pravidelně. Má dvě děti (23 let a 27 let). Obě děti jsou pokřtěné. Paní Jana byla tak hodná a poradila mi další respondenty. S paní Janou jsem se sešla u ní doma a musím podotknout, že i její domov naznačoval vztah k její víře.
2. Pan Jan (58 let) také navštěvuje kostel pravidelně a je praktikující věřící. Stejně jako paní Jana má dvě děti přibližně ve stejném věku. Pan Jan se zná s paní Janou z kostela a jsou to dlouholetí kamarádi. Opět proběhlo osobní setkání, které bylo u pana Jana doma. Toto setkání proběhlo s největším nadšením. Pan Jan s radostí odpovídal na všechny otázky a bylo vidět, že ho téma velice zajímá. Velmi si vážil své role v mém rozhovoru.
3. Třetím aktérem je paní Jaroslava (73 let). Paní Jaroslava je také praktikující věřící. Má dvě děti, které už mají také své děti. Celá jejich rodina je pokřtěná. Paní Jaroslava je velice milá paní v důchodovém věku, a i po ukončení rozhovoru si se mnou chtěla dále povídat.
4. Paní Petra (47 let) má dvě děti ve věku 22 a 26. Do kostela chodí pouze příležitostně – většinou o Velikonocích a o Vánocích. Považuje se za křesťana, ale neoznačuje se jako praktikující věřící.

5. Dalším aktérem je pan Dušan (48 let), který má také dvě děti, obě nechal se svou manželkou pokřtít. Vzhledem k tomu že je pan Dušan velice časově zatížený, musela jsem se s ním setkat v jeho práci – pracuje jako pedagog v mateřské školce. I přes tento menší časový problém, proběhlo setkání bez vrušování.
6. Pan Milan (26 let) už nestuduje. Je z rodiny, kde se křest předává z generaci na generaci. Do výzkumu jsem ho oslovila, protože jsem potřebovala názor mladšího aktéra.
7. Slečna Dominika (23 let) je studentkou dálkového studia na Teologické fakultě – etika v sociální práci. K víře se nehlásí, rodiče ji nechali pokřtít, když byla novorozenec. Děti zatím nemá. Se slečnou Dominikou jsem se z časových důvodů setkala pouze online.
8. Paní Kateřina (25 let) byla studentkou Teologické fakulty – pedagogika volného času. Nyní je na mateřské dovolené. Je křtěná jako malá, ale k víře ji přivedl až v pozdějším věku manžel.
9. Posledním aktérem je slečna Eva (23 let). Ta je studentkou na Vysoké škole. Své vlastní děti nemá, taktéž pochází z rodiny, kde se křest předává z generace na generaci.

1.5 Výzkumné otázky

Při rozhovorech jsem vycházela z předem připravených výzkumných otázek. Celkově jsem pokládala patnáct otázek.

1. Pocházíte z rodiny věřících? Jste křtěná/křtěný?
2. Co pro vás znamená být pokřtěný? Vnímali jste křest jako nějakou změnu v životě? Někdy mezník? V čem byla změna?
3. Pociťujete nějaké důsledky/povinnosti spojené s tím, že jste pokřtěná/pokřtěný?
4. V kolika měsících či letech jste byla/byl pokřtěna/pokřtěn?
5. Jste rádi, že Vás rodiče nechali pokřtít? Popřípadě vybrali byste si být pokřtěni spíše jako děti či jako dospělý? A proč?
6. Nechali byste v budoucnu pokřtít své děti?
7. V kolik měsících či letech jste nechala/nechal pokřtít své děti?
8. Proč jste nechala/nechal pokřtít své děti? Jaký jste měla/měl motiv?

9. Jaké to pro Vás bylo? Jak jste prožívali křest vašich potomků?
10. Pamatujete si, jak probíhala příprava na křest? A následně jak to probíhalo po křtu?
Co bylo součástí?
11. Máte nějaké rodinné zvyky/tradice spojené s narozením nebo s křty?
12. V čem podle Vás spočívá křest?
13. Víte, jaké mají úkony při křtu význam? Co vše znamená?
14. Chápete křest jako oslavu narození?
15. Myslíte si, že lidé, kteří nejsou pokřtěni jsou něčím ochuzeni? Že nějak strádají?

2 Výsledky výzkumu

1. Pocházíte z rodiny věřících? Jste křtěná/křtěný?

Na první otázku odpovídali aktéři následovně. Více jak polovina pochází z rodiny věřících, přesný počet je pět aktérů. Tři aktéři jasně uvedli, že nepochází z rodiny věřících. Pan Dušan si s odpovědí nebyl úplně jistý. Ten jediný odpovídal ano i ne. Jeho odpověď však spíše směřovala k tomu, že pochází z rodiny, která je věřící. Víra jeho rodiny byla hodně ovlivněna dobou komunismu. Druhou částí je, zda jsou aktéři křtěni. Na tuto otázku všichni odpověděli, že jsou křtěni.

Výsledek z rozhovorů vypovídá o tom, že v tomto výzkumu je poměr dotazovaných aktérů vyrovnaný, tudíž dostaneme pohled jak od praktikujících věřících, tak i od lidí, kteří věřící nejsou.

2. Co pro vás znamená být pokřtěný? Vnímali jste křest jako nějakou změnu v životě? Někdy mezník? V čem byla změna?

Při dotazování na to, co pro aktéry znamená být pokřtěný, proběhlo vždy zamyšlení. Většina z nich potřebovala chvíli na rozmyšlenou, jelikož nevěděli, jak na tuto otázku mají odpovědět. Setkáváme se zde s náboženským významem, kdy být pokřtěný znamená mít otevřenou cestu k Bohu a k víře.

Paní Jaroslava: *„Byla jsem tak vychovávána, takže je to pro mě součástí života a věřím, že nad námi něco je.“*

Slečna Eva: „*Co pro mě znamená být pokřtěná? Když jsem byla mladší, tak vůbec nic. Teď to pro mě znamená cestu k Bohu, je to vlastně první krok, který za nás učiní buď rodiče anebo se pro to rozhodneme až v dospělosti.*“

Druhým významem je význam sociokulturní, kdy se jedná o zvyk, o tradici. Tímto významem jsem se také zabývala v teoretické části práce. Pro pana Dušana znamená být pokřtěný možnost volby, kdyby se v dospělosti rozhodl být věřící, díky křtu má otevřenější cestu. Tento důvod zařazuji spíše do sociokulturního významu.

U mladších lidí jsem si všimla, že křest pro ně nemá žádný hlubší význam. Slečna Dominika přímo řkala: „*Asi to pro mě nemá hlubší význam. Křest jsem nevnímala jako nějakou změnu v životě, jelikož jsem byla pokřtěna jako malá a nepamatuji si to.*“

Co se týče změny v životě tak při vlastním křtu skoro všichni aktéři žádnou změnu nepociťovali, jelikož všichni byli křtěni jako miminka. U paní Kateřiny nastala změna: „*Až po seznámení s mým manželem v 18 letech jsem pochopila, o co jde. Změna nastala v tom, že jsem našla lásku k Bohu.*“

Změnu se křtem pocítila paní Petra a paní Jana, ne však ve vztahu k vlastnímu křtu. Změna nastala až poté, co pokřtili své potomky. Z výpovědí vyplývá, že vůči svým dětem pocíťují zodpovědnost a otevírají jim dveře k víře. Pan Jan vidí změnu: „*Změna byla v tom, že nejprve za mě ručili rodiče a po tom co jsem nechal svoje kluky pokřtít, tak jsem zase za ně ručil já, v tom vidím změnu, že za někoho ručím.*“ Tato změna se hodně pojí se zodpovědností, stejně jako u paní Petry.

3. Pociťujete nějaké důsledky/povinnosti spojené s tím, že jste pokřtěná/pokřtěný?

U této otázky jsem zjistila, že otázce většina aktérů nerozumí a musela jsem do vysvětlovat, kam touto otázkou mířím. Nicméně mým cílem bylo zjistit, pokud například chodí do kostela, tak jestli chodí z vlastní vůle anebo to považují jako povinnost spojenou s křtem.

Sedm lidí z devíti žádné povinnosti nepociťují. Buď do kostela nechodí pravidelně anebo tam chodí z vlastní vůle jako například paní Jana: „*Tak to nepociťuji, například do kostela chodím z vlastní vůle. Chodím tam protože chci.*“ Oproti tomu paní Kateřina a pan Jan berou chození do kostela jako povinnost, kterou si pojí s tím, že jsou pokřtěni a patří tedy do církevní obce.

4. V kolika měsících či letech jste byla/byl pokřtěna/pokřtěn?

Zde se aktéři na odpovědích docela shodovali. Přesný den křtu si však nikdo nepamatoval, ale všichni byli pokřtěni do 1 roku. V tabulce v teoretické části jsem již psala, že křtů do 1 roku je nejvíce a také na vybraném vzorku respondentů se toto potvrdilo. Devět z devíti (tedy 100 %) je pokřtěných právě v tomto období. Pohybujeme se v rozmezí někde mezi měsícem až rokem. Pouze u paní Jaroslavy, které je 73 let, se křest uskutečnil už po 10 dnech od narození.

5. Jste rádi, že Vás rodiče nechali pokřtít? Popřípadě vybrali byste si být pokřtěni spíše jako děti či jako dospělý? A proč?

U dvou mladých aktérů byla nejasná odpověď, zda jsou rádi nebo nejsou. Vzhledem k tomu, že nebyli k víře nějak vedeni, je jim jedno, zda jsou pokřtěni nebo nejsou. Nicméně více jak 77 % aktérů jsou rádi, že je nechali rodiče pokřtít.

Co se týče výběru křtu jako dítě nebo jako dospělý odpovídali všichni jednohlasně. Pokud by aktéři měli na výběr, všichni by si zvolili křest jako dítě. Líbila se mi odpověď pana Jana: *„Jsem jim za to vděčný a rozhodně bych si vybral být pokřtěný jako dítě, protože ve víře pak vyrůstám. Je to jako se sportem, když člověk začne až dýl, tak to potom těžko dohání.“*

6. Nechali byste v budoucnu pokřtít své děti?

Šest rodičů v tomto výzkumu již své děti nechali pokřtít. Mladší generace se k této otázce stavěla docela pozitivně. Ve většině případů záleží na tom, jak by se ke křtu stavěl budoucí partner či partnerka.

7. V kolik měsících či letech jste nechala/nechal pokřtít své děti?

Na tuto otázku mi mohlo odpovědět pouze šest lidí, jelikož ne všichni mají děti. Častá odpověď od rodičů byla, že své děti nechali pokřtít ve dvou či ve třech měsících. Dva rodiče o křest žádali trochu déle. Nicméně se jedná o křest v půl roce a pan Dušan si nebyl jistý, ale rozhodně se křest uskutečnil do 1 roku. Opět se setkáváme s případem, kdy potvrzujeme časnost křtů do jednoho roku, jelikož žádný z rodičů se nerozhodli pro pozdější křest.

8. Proč jste nechala/nechal pokřtít své děti? Jaký jste měla/měl motiv?

Stejně jako u druhé otázky jsem zde objevila dva motivy. Objevuje se též motiv náboženský a sociokulturní. U 50 % jsem našla motiv tradice, který spadá do sociokulturního významu.

Paní Petra: *„Od mala jsem byla vedena ve víře a s manželem jsem měla svatbu v kostele. Ctím tradici, kdy se u nás v rodině křtí děti už několik let.“*

Paní Jaroslava: *„Nechala jsem je pokřtít kvůli tradici a kvůli tomu, že jsem na víře neviděla nic špatného a tihla jsem k tomu.“*

Náboženský motiv se však objevuje u všech. Všichni aktéři v odpovědích zmínili víru. Buď to nechali své děti pokřtít z důvodu toho, že jsou z věřící rodiny anebo z důvodu možnosti volby, aby si o své víře mohli v budoucnu rozhodnout sami. Chtěli jim však dát prvotní vstup do nebeského království.

Paní Jana: *„Motivem bylo to, že jsme věřící rodina, měli jsme svatbu v kostele, jsme s manželem oba křtěný i biřmovaný a chodili jsme k přijímání.“*

Pan Dušan: *„Za první je to u nás tradice a za druhé jsem chtěl, aby i moje děti měli stejnou možnost volby. Je teď jenom na nich, jestli budou věřící nebo ne.“*

9. Jaké to pro Vás bylo? Jak jste prožívali křest vašich potomků?

U deváté otázky se všichni aktéři naprosto shodli. Křest pro všechny znamená slavnostní okamžik a zážitek, při kterém se sejde celá rodina. Vypovídá to o tom, že křest je důležitý rituál, který svou povahou dělá z křtu okamžik, na který nejde jen tak zapomenout a zůstává tak v paměti celý život. Rituál je spojený s výraznými emocemi.

Paní Kateřina: *„Byl to pro mě velice emotivní zážitek hlavně pro mě jako pro matku, který nedokážu slovy popsat. Při křtu jsem i brečela, bylo to velmi dojemné.“*

Pan Jan: *„Byl jsem rád a bylo vidět, že i oni (syni) z toho mají radost, celou dobu se usmívali a ani jednou nebrečeli. Sešlo se spousta příbuzných a byl to pro nás slavnostní den, bylo to všechno hezký.“*

10. Pamatujete si, jak probíhala příprava na křest? A následně jak to probíhalo po křtu? Co bylo součástí?

O přípravě na křest jsem se již zmínila v teoretické části v kapitole 2.4 současná podoba křtu dětí. Před samotným křtem se všichni aktéři zúčastnili jednoho setkání, během kterého jim bylo vysvětleno, co se bude dít, jak křest bude probíhat. Vzhledem k tomu, že měli aktéři svatbu v kostele, nemuseli chodit na přípravu vícekrát. Příprava stačila pouze jednou, aby měli rodiče jasnou představu o průběhu.

Po křtu u všech proběhly křtiny, o kterých jsem také psala v teoretické části. Vždy se konalo rodinné setkání, kde rodina oslavila důležitý okamžik v životě dítěte.

Paní Jaroslava: *„Po křtu jsme měli oslavu, ne nějak velkou, pouze rodiče z mojí strany a z manželovi a naši sourozenci.“*

11. Máte nějaké rodinné zvyky/tradice spojené s narozením nebo s křtí?

Více jak 50 % aktérů se shodlo na tom, že žádné rodinné zvyky nemají. U zbytku se objevily dvě tradice. V některých rodinách kmotr předává jako dárek zlato, a to v podobě náušnic či přívěsku. Druhou tradicí je výběr kmotra, kterého si rodiny vybírají přímo z rodiny.

Slečna Eva: *„Asi nic speciálního. K narození se dává zlato, respektive to dává potom kmotr nebo kmotra ke křtům, ale myslím, že to má takhle více rodin. Jinak kmotři se vybírají z rodiny a nic jiného mě už nenapadá.“*

12. V čem podle Vás spočívá křest?

U této otázky jsem z výpovědí odvodila tři kategorie. Tři aktéři se shodli na tom, že křest podle nich spočívá v uvedení dítěte do křesťanské víry a na svět. Paní Petra: *„Křest spočívá v uvedení dítěte do křesťanské víry.“*

Dva aktéři uvádí, že křest spočívá v očištění se od dědičného hříchu. Paní Jaroslava: *„Každý člověk zdědil dědičný hřích a tím křtem se smyl ten hřích. Tak v tom spočívá křest. Hřích se smývá ještě jednou při svatých přijímání. No a křtem se stáváme Božími dětmi.“*

Největší počet aktérů se však shodl na tom, že křtem jsme napojení na Krista a máme díky tomu „otevřené dveře, které buď otevřeme anebo je necháme zavřené“.

Paní Jana: „*Spočívá v napojení se na toho Krista a v tom, že máme otevřené dveře do Božího království.*“

13. Víte, jaké mají úkony při křtu význam? Co vše znamená?

Co se týče významu úkonů při křtu tak pět aktérů (to je zhruba 56 %) se shodlo na tom, jaké mají úkony význam. Věděli, co představuje bílé roucho, proč se zapaluje svíce, o dědičném hříchu, proč se 3x polévá vodou a někteří věděli i o pomazání olejem. Dva aktéři (to činí 22 %) si naopak na význam vůbec nevzpomněli.

Zbylé dva aktéry (cca 22 %) nemohu zařadit ani do jedné skupiny. Paní Jaroslava věděla alespoň o smívání hříchu a zbytek si nepamatuje, jelikož je to přes 50 let, co křest s dětmi podstoupila. Paní Petra věděla ohledně předávání svíce a bílého roucha, na význam si však nevzpomněla. Z její odpovědi jsem si poznamenala větu: „*Jedině si pamatuji, že pokud má člověk celý život tu křtící svíčku, tak by se měla zapálit, když dotyčný umře.*“ Přišlo mi velice zajímavé, že si toto zapamatovala a od paní Petry vím, že jak svoji, tak svíčku dětí má dobře uloženou.

14. Chápete křest jako oslavu narození?

78 % aktérů si křest spojuje s narozením. Paní Jana bere dokonce datum křtu jako druhé narození. Zbylých 22 % nechápe křest jako oslavu narození. Pan Dušan říká: „*I bez křtu se narodíme a můžeme žít.*“ Ale i přesto si myslí, že z pohledu křesťanského je křest brán jako oslava narození.

15. Myslíte si, že lidé, kteří nejsou pokřtěni jsou něčím ochuzeni? Že nějak strádají?

Stejně jako u předchozí otázky si 22 % myslí, že lidé, kteří nejsou pokřtěni nějak nestrádají. Naopak 78 % aktérů nesouhlasí. Ti si myslí, že strádají. Paní Jana to zhodnotila takto: „*Ten člověk to pochopí třeba později a pán Bůh si ho zavolá sám časem, proto jsou někteří křtěni až v dospělosti, jeho cesta přijde až déle a nechá se pokřtít.*“

Závěr

Téma křest jako přechodový rituál jsem zpracovala jednak v teoretické práci, kde jsem vycházela z poznatků získaných z odborné literatury a dále v praktické části spočívající v dotazníkovém šetření. Práci jsem si rozdělila, jelikož jsem nejprve potřebovala zjistit teoretické informace, protože o tématu jsem toho moc nevěděla. Do práce jsem tedy vstupovala bez počátečních poznatků a zpracování tématu bylo pro mě náročné. Informace jsem čerpala skrze dostupnou literaturu, které bylo poměrně málo, zejména tedy ohledně rituálů, které bylo obtížné zpracovat, jelikož každý autor se na rituály dívá jinak.

Nejprve jsem se soustředila na vymezení rituálu. A to jak obecně, tak jsem se také soustředila přímo na přechodové rituály. Přechodové rituály jsou velice zajímavé téma a bylo opravdu obohacující o nich psát. Do této doby jsem neměla ponětí o tom, že takové rituály vůbec existují. V práci jsem se věnovala křtu, jeho významu a historií a snažila jsem se na základě informací získaných z relevantních zdrojů doložit, v čem křest odpovídá kategorii přechodových rituálů.

Jako hlavní cíl jsem si stanovila zjistit, zda lidé pokládají křest za obřad spojený s mezní životní situací narození dítěte. Domnívám se, že tohoto cíle se mi podařilo dosáhnout. 78 % aktérů si křest spojuje s narozením. Někteří v rozhovorech přímo vypovídají, že berou křest jako druhé narození. Tato výpověď se většinou objevovala u lidí, kteří jsou praktikující věřící anebo pochází z křesťanské rodiny. Jako například u paní Jany: „Datum křtu beru jako druhé narození, narození do nebe.“. Zde by bylo možné doložit chápání křtu jako iniciace, kdy dítě získává novou identitu a „druhé narození“. Chápání křtu jako iniciace, i jako rituálu spojeného s mezní situací narození dítěte, řadí křest mezi přechodové rituály.

Z výzkumu vyplývá to, že takové chápání křtu nastává častěji až při křtu vlastních dětí. Rodiče ke svým dětem pociťují zodpovědnost, otevírají jim dveře k víře. Pan Jan vidí změnu v tom, že za někoho ručí: „Změna byla v tom, že nejprve za mě ručili rodiče

a po tom co jsem nechal svoje kluky pokřtít, tak jsem zase za ně ručil já, v tom vidím změnu, že za někoho ručím.“

Křest jako rituál pomáhá rodičům vypořádat se s novou mezní životní situací, tedy s narozením dítěte. Rodiče tak lépe zvládají přechod z jednoho životního období do druhého období. Dítě získává nové postavení ve společnosti, je přivítáno na svět. V souvislosti se křtem se také objevují prvky, které ukazují na to, že se jedná o rituál přechodu, jako křestní jméno, obdarování, slavnost a hostina.

Dále jsem chtěla zjistit motivy rodičů, které je vedou k tomu, aby nechali své děti pokřtít. U tohoto cíle se mi poznatky získané z literatury potvrdily. A to díky odpovědím, které jsou získala během rozhovorů od aktérů. Objevily se mi dva motivy, o kterých jsem již psala v kapitole význam křtu. Prolíná se tradice, která patří do sociokulturních motivů a náboženské motivy, které jsou založeny na víře.

Na sociokulturní motiv jsem narazila zhruba u 50 %. Z odpovědi paní Jaroslavy: *„Nechala jsem je pokřtít kvůli tradici a kvůli tomu, že jsem na víře neviděla nic špatného a tíhla jsem k tomu.“* Z odpovědi pan Dušana: *„Za první je to u nás tradice a za druhé jsem chtěl, aby i moje děti měli stejnou možnost volby. Je teď jenom na nich, jestli budou věřící nebo ne.“*

Překvapující zjištění bylo, že všichni aktéři zmínili i náboženský motiv. A to i přesto že nejsou praktikující věřící. Paní Jana: *„Motivem bylo to, že jsme věřící rodina, měli jsme svatbu v kostele, jsme s manželem oba křtěný i biřmovaný a chodili jsme k přijímání.“* Z odpovědi paní Petry: *„Od mala jsem byla vedena ve víře a s manželem jsem měla svatbu v kostele. Ctím tradici, kdy se u nás v rodině křtí děti už několik let.“*

Co se týče mladých aktérů tak ti se ke křtu staví docela pozitivně. Jejich odpovědi mě překvapily. Do budoucna by své děti klidně nechali pokřtít, u většiny záleží na tom, jak by se ke křtu stavěl budoucí partner či partnerka.

Téma křest jako přechodový rituál není zcela vyčerpán a práce může posloužit k dalšímu bádání.

Seznam literatury

1. ADAM, A. *Liturgika*. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-420-1.
2. BERGER, R. *Liturgický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-965-2.
3. ELIADE, M. *Iniciace, rituály, tajné společnosti: mystická zrození*. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-722-6901-1.
4. ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.
5. FILOSOFICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Ambrož, Křestní katecheze: latinsko-české vydání*. Praha: Oikoymenh, 2021. ISBN 978-80-7412-072-5.
6. Fórum pastorálních teologů VIII. *Křest a iniciace*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011. ISBN 978-80-7412-072-5.
7. GENNEP, A. van. *Přechodové rituály*. Praha: Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-178-6.
8. KOLÁŘOVÁ-TAKÁČSOVÁ, K. Křest jako přechodový rituál?. *Teologická reflexe*, 2008, roč. 14, č. 2, s. 165–180.
9. KUNETKA, F. *Úvod do liturgie svátostí*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-618-3.
10. LENDEROVÁ, M. a RÝDL, K. *Radostné dětství?*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9.
11. MALINA, J. a kol. *Antropologický slovník* [online]. 2009. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBioll/el/antropos/pdf/antropologicky_slovník.pdf
12. MIŠOVIČ, J. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polo-strukturovaný rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.
13. MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-25-0.
14. NAVRÁTILOVÁ, A. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-397-3.

15. *Příprava dospělých na křest: pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001. Příprava ke svátostem (Pastorační středisko Praha, edice).
16. *Příprava rodičů na křest dítěte: pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001. Příprava ke svátostem (Pastorační středisko Praha, edice). ISBN 80-238-9100-6.
17. SOUKUP, V. *Dějiny antropologie: (encyklopedický přehled dějin fyzické antropologie, paleoantropologie, sociální a kulturní antropologie)*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0337-3.
18. STEPHENSON, B. *Co dělá z chlapců muže: duchovní přechodové rituály ve věku nevšímavosti*. Praha: DharmaGaia, 2012. ISBN 978-80-7436-019-0.
19. TERTULLIANUS. *O křtu*. Praha: Krystal OP, 2021. ISBN 978-80-7575-114-0.
20. TICHÝ, R. a SOUKAL P. *Křest, Biřmování, Eucharistie, Rozpravy o liturgii I*. Praha: Krystal OP, 2020. ISBN 978-80-7575-075-4.
21. TURNER, V. W. *Průběh rituálu*. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-722-6900-3.
22. VLČKOVÁ, M. *Terény performance*. Praha: AMU, 2021. Kapitola *Liturgie jako rituál a performance*, s. 206–218. ISBN 978-80-7331-581-8.
23. VLČKOVÁ, M. *Tělo, čas a prostor v liturgii*. Praha: Malvern, 2017. ISBN 978-80-7530-103-1.
24. VLČKOVÁ, M. *Žehmání matky: význam obřadu v Čechách a na Moravě v 16.–21. století*. České Budějovice: Akropolis, 2015. ISBN 978-80-7470-110-8.

Seznam příloh

Příloha I. rozhovor s paní Kateřinou

Příloha II. rozhovor s paní Petrou

Příloha III. rozhovor s panem Dušanem

Příloha IV. rozhovor s paní Jaroslavou

Příloha V. rozhovor s paní Janou

Příloha VI. rozhovor s panem Janem

Příloha VII. rozhovor se slečnou Evou

Příloha VIII. rozhovor se slečnou Dominikou

Příloha IX. rozhovor s panem Milanem

Příloha I. rozhovor s paní Kateřinou

1. Pocházíte z rodiny věřících? Jste křtěná/křtěný?

Bohužel má rodina věřící není, k víře mě přivedl až můj manžel, který pochází z křesťanské rodiny. Jsem křtěná na žádost mé babičky, která usilovala, aby mě rodiče vedli k víře. Ty však toto přání nesplnili.

2. Co pro vás znamená být pokřtěný? Vnímali jste křest jako nějakou změnu v životě? Někaký mezník? V čem byla změna?

Jako dítě jsem to jako žádnou změnu nevnímala, vlastně jsem vůbec nevěděla, co to pro mě znamená, že jsem křtěná. Až po seznámení s mým manželem v 18 letech jsem pochopila, o co jde. Změna nastala v tom, že jsem našla lásku k Bohu.

3. Pociťujete nějaké důsledky/povinnosti spojené s tím, že jste pokřtěná/pokřtěný?

V mladším věku jsem nic nevnímala, díky manželovi jsem však začala chodit pravidelně do kostela. Narozením našeho syna už nemáme tolik času. Do kostela chodíme jednou za měsíc, snažíme se to však zase napravit a určitě až bude syn starší, opět budeme chodit každou neděli.

4. V kolika měsících či letech jste byla/byl pokřtěna/pokřtěn?

To si bohužel přesně nepamatuji, bylo to však určitě do 1 roku.

5. Jste rádi, že Vás rodiče nechali pokřtít? Popřípadě vybrali byste si být pokřtěni spíše jako děti či jako dospělý? A proč?

To je velice zajímavá otázka. Asi jsem ráda, že se to stalo v brzkém věku díky mojí babičce. Měla jsem vždy nad sebou Boží dohled, který mě provází celý život a pomáhá mi v těžkých situacích.

6. Nechali byste v budoucnu pokřtít své děti?

Ano, nyní mám syna Emanuela. Pokud se nám poštěstí a na svět přivedeme sourozence pro mého syna určitě ho či ji zase necháme pokřtít.

7. V kolika měsících či letech jste nechala/nechal pokřtít své děti?

Emanuela jsme nechali pokřtít, když mu bylo půl roku. Vybrali jsme jméno po dědečkovi z manželovi strany – Ignác.

8. Proč jste nechala/nechal pokřtít své děti? Jaký jste měla/měl motiv?

Velký podíl na tom nese manžel, který si to velice přál. Také chceme syna vést k víře.

9. Jaké to pro Vás bylo? Jak jste prožívali křest vašich potomků?

Byl to pro mě velice emotivní zážitek hlavně pro mě jako pro matku, který nedokážu slovy popsat. Při křtu jsem i brečela, bylo to velmi dojemné.

10. Pamatujete si, jak probíhala příprava na křest? A následně jak to probíhalo po křtu? Co bylo součástí?

Před samotným křtem jsme měli s manželem setkání s knězem, který nás provedl celým rituálem. Po křtu probíhala rodinná oslava, na kterou jsme pozvali nejbližší rodinu.

11. Máte nějaké rodinné zvyky/tradice spojené s narozením nebo s křty?

Žádné rodinné zvyky úplně nemáme.

12. V čem podle Vás spočívá křest?

Podle mě jde o to, aby dítě bylo uvítáno na světě a bylo představeno Bohu. Chceme mu předat naše hodnoty a hodnoty, kterými bychom chtěli dítě vychovávat. Je to vlastně začátek celého života.

13. Víte, jaké mají úkony při křtu význam? Co vše znamená?

Tak bílé roucho značí to, že je dítě neposkvrněné, je zatím nevinné. Zapálená svíce si myslím, že má znamenat jakýsi světlo, které slouží dítěti, aby našel správnou cestu. Křtí se třikrát ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého.

14. Chápete křest jako oslavu narození?

Samozřejmě, pro mě je to vítání syna na svět.

15. Myslíte si, že lidé, kteří nejsou pokřtěni jsou něčím ochuzeni? Že nějak strádají?

Ano, myslím si, že jsou ochuzeni o tu víru v Boha, o napojení na něj. Je to však každého rozhodnutí. A Bůh miluje každého bez rozdílu.

Příloha II. rozhovor s paní Petrou

- 1. Pocházíte z rodiny věřících? Jste křtěná/křtěný? Ano, ano**
- 2. Co pro vás znamená být pokřtěná/ý? Vnímali jste křest jako nějakou změnu v životě? Někjaký mezník? V čem byla změna?**

To že jsem pokřtěná pro mě znamená asi tradici. Co se týče mého křtu, tak jsem to jako změnu nevnímala, jelikož jsem byla křtěná jako miminko. Ale u mých dětí jsem vnímala velkou zodpovědnost.

- 3. Pociťujete nějaké důsledky/povinnosti spojené s tím, že jste pokřtěná/pokřtěný?**

Asi ne

- 4. V kolika měsících či letech jste byla/byl pokřtěna/pokřtěn?**

Rodiče mě nechali pokřtít v jednom měsíci.

- 5. Jste rádi, že Vás rodiče nechali pokřtít? Popřípadě vybrali byste si být pokřtěni spíše jako děti či jako dospělý? A proč?**

Ano, jsem ráda. I kdybych měla na výběr, zvolila bych si být pokřtěná jako dítě.

- 6. Nechali byste v budoucnu pokřtít své děti?**

Již mám dvě děti, které jsem nechala pokřtít.

- 7. V kolika měsících či letech jste nechala/nechal pokřtít své děti?**

Obě děti jsou křtěné ve dvou nebo ve třech měsících, teď si přesně nejsem jistá. Dcera má křtící jméno Anna a syn František.

- 8. Proč jste nechala/nechal pokřtít své děti? Jaký jste měla/měl motiv?**

Od mala jsem byla vedena ve víře a s manželem jsem měla svatbu v kostele. Ctím tradici, kdy se u nás v rodině křtí děti už několik let.

9. Jaké to pro Vás bylo? Jak jste prožívali křest vašich potomků?

Jako každá matka jsem to prožívala plná emocí, byl to pro mě slavností okamžik.

10. Pamatujete si, jak probíhala příprava na křest? A následně jak to probíhalo po křtu? Co bylo součástí?

Vzhledem k tomu, že jsem se vdávala v kostele, žádnou přípravu jsem s manželem neměla. Proběhlo jedno setkání, kdy nám farář řekl průběh křtu, jinak nic víc. Po křtu jsme se sešli jako rodina na oslavě, předávali jsme si dárky, zapíjeli jsme, takové klasické křtiny.

11. Máte nějaké rodinné zvyky/tradice spojené s narozením nebo s křty?

Kmotr s kmotrou většinou dávají nějaký zlatý náušnice nebo přívěsek, podle toho, zda se křtí holčička nebo chlapeček.

12. V čem podle Vás spočívá křest?

Křest spočívá v uvedení dítěte do křesťanské víry.

13. Víte, jaké mají úkony při křtu význam? Co vše znamená?

No tak to si už upřímně nepamatuji, je to přes 20 let, co jsem křtila svou nejmladší dceru. Předává se svíčka a bílá dečka, ale význam si nepamatuji. Jedině si pamatuji, že pokud má člověk celý život tu křticí svíčku, tak by se měla zapálit, když dotyčný umře.

14. Chápete křest jako oslavu narození?

Ano.

15. Myslíte si, že lidé, kteří nejsou pokřtěni jsou něčím ochuzeni? Že nějak strádají?

Záleží na těch lidech samotných, v dnešní době už to není moc obvyklé, tak jako se to dělalo před 100 lety. Ale je to škoda, protože je to výjimečná chvíle pro celou rodinu.

Příloha III. rozhovor s panem Dušanem

1. Pocházíte z rodiny věřících? Jste křtěná/křtěný?

Na to nedokážu jasně odpovědět, řekl bych ano i ne. Křtěný jsem.

2. Co pro vás znamená být pokřtěný? Vnímali jste křest jako nějakou změnu v životě? Někáký mezník? V čem byla změna?

Pro mě být pokřtěný znamená mít možnost volby, kdybych se rozhodl být věřící. Díky křtu mám otevřenější cestu. A změnu jsem osobně nevnímal, to spíš moje maminka. Kdyby se u ní v práci dozvěděli, že mě nechala pokřtít, přišla by o práci, jelikož byla doba komunismu a s jejím postavením to nebylo úplně dobře.

3. Pociťujete nějaké důsledky/povinnosti spojené s tím, že jste pokřtěná/pokřtěný?

Snažím se chovat slušně a podle desatera, ale to asi nemám spojené s křtem. Takže když se nad tím zamyslím, tak žádné důsledky nepociťuji.

4. V kolika měsících či letech jste byla/byl pokřtěna/pokřtěn?

To nevím, jako miminko, měsíce si přesně nepamatuji, ale určitě to bylo do půl roka. Křtěné jméno mám Josef.

5. Jste rádi, že Vás rodiče nechali pokřtít? Popřípadě vybrali byste si být pokřtěni spíše jako děti či jako dospělý? A proč?

Nic mi to nesebralo a nic mi to nepřineslo, takže asi tak. Ale na jednu stranu jsem rád, mám teď na výběr ohledně volby víry. Co se týče výběru, tak bych se v dospělosti pokřtít asi nenechal, takže určitě křest jako dítě.

6. Nechali byste v budoucnu pokřtít své děti?

Nechal jsem je.

7. V kolika měsících či letech jste nechala/nechal pokřtít své děti?

Určitě do roka, přesně si to nepamatuji.

8. Proč jste nechala/nechal pokřtít své děti? Jaký jste měla/měl motiv?

Za první je to u nás tradice a za druhé jsem chtěl, aby i moje děti měli stejnou možnost volby. Je teď jenom na nich, jestli budou věřící nebo ne.

9. Jaké to pro Vás bylo? Jak jste prožívali křest vašich potomků?

Je to krásný rodinný okamžik, když se u takové slavnosti chvíle sejde celá rodina, ve vši úctě a počestnosti a z důležitosti okamžiku prožívají důležitou chvíli.

10. Pamatujete si, jak probíhala příprava na křest? A následně jak to probíhalo po křtu? Co bylo součástí?

To si už nevzpomínám, ale asi jo. Je to součást celého obřadu. Určitě jsme se sešli předtím s farářem, aby věděl, za jakým účelem chceme děti pokřtít a aby nám vysvětlil, co se bude dít. Po křtu jsme šli potom s rodinou na oběd a zapít křest.

11. Máte nějaké rodinné zvyky/tradice spojené s narozením nebo s křty?

Volíme si kmotra z rodiny, jinak nic specifického nemáme.

12. V čem podle Vás spočívá křest?

Křest spočívá v přiblížení k Bohu a následně je o volbě, zda se vybereme život ve víře nebo ne.

13. Víte, jaké mají úkony při křtu význam? Co vše znamená?

Je to v souvislosti s Bohem, ale co přesně co má znamenat si už nevzpomenu.

14. Chápete křest jako oslavu narození?

Z pohledu křesťanství jo, ale já osobně to tak neberu. I bez křtu se narodíme a můžeme žít.

15. Myslíte si, že lidé, kteří nejsou pokřtění jsou něčím ochuzeni? Že nějak strádají?

Těžká otázka ale asi ne. Samozřejmě pokud se v budoucnu člověk rozhodne jít po cestě víry, tak křest je první okamžik k napojení se na Krista. Ale že by nějak strádali, tak to asi ne. Spíš nemají tu počáteční možnost volby. V dospělosti se pak ale rozhodnou úplně sami a můžou se nechat pokřtít až déle.

Příloha IV. rozhovor s paní Jaroslavou

1. Pocházíte z rodiny věřících? Jste křtěná/křtěný?

Ano, pocházím a jsem katolička. Ano, jsem křtěná.

2. Co pro vás znamená být pokřtěný? Vnímali jste křest jako nějakou změnu v životě? Někáký mezník? V čem byla změna?

Byla jsem tak vychovávána, takže je to pro mě součást života a věřím, že nad námi něco je. Jinak žádnou změnu v životě jsem nepocítovala, byla jsem křtěná jako novorozenec.

3. Pociťujete nějaké důsledky/povinnosti spojené s tím, že jste pokřtěná/pokřtěný?

To ani ne. Maminka byla velká křesťanka a vedla nás k víře. Když jsem ale byla mladá, tak jsem na víru měla jiný náhled a měla jsem už svou rodinu, tak jsem do kostela moc nechodila, měla jsem starost o rodinu, tak to šlo bohužel trochu stranou, ale vždycky jsem do kostela ráda zašla. Nyní když už jsem zase starší, tak se o víru zase zajímám mnohem více.

4. V kolika měsících či letech jste byla/byl pokřtěna/pokřtěn?

Schválně jsem se dívala a zjistila jsem, že jsem byla pokřtěná po 10 dnech, to mě opravdu překvapilo. Myslela jsem, že to bylo trochu déle. Rodiče mi dali křtěné jméno Marie.

5. Jste rádi, že Vás rodiče nechali pokřtít? Popřípadě vybrali byste si být pokřtěni spíše jako děti či jako dospělý? A proč?

Jsem ráda, že se to udělalo hned takhle brzy, protože nevím, jestli bych se v dospělosti rozhodla ke křtu. U nás to byl vliv maminky a její maminky, křtíme už přes mnoho generací a je to pro nás samozřejmost. Teď na konci života jsem za to ráda. A když mi není dobře, čtu si různé modlitby a hned se mi uleví.

6. Nechali byste v budoucnu pokřtít své děti?

Mám dvě děti a obě jsme nechali s manželem pokřtít. Vůbec jsem neuvažovala, že bych je nenechala pokřtít.

7. V kolika měsících či letech jste nechala/nechal pokřtít své děti?

Obě děti jsou zhruba ve dvou nebo třech měsících. Druhé jméno jsem jim s manželem nedala, vlastně ani nevím proč.

8. Proč jste nechala/nechal pokřtít své děti? Jaký jste měla/měl motiv?

Nechala jsem je pokřtít kvůli tradici a kvůli tomu, že jsem na víře neviděla nic špatného a tíhla jsem k tomu.

9. Jaké to pro Vás bylo? Jak jste prožívali křest vašich potomků?

Považovala jsem to za slavnost, bylo to moc hezké.

10. Pamatujete si, jak probíhala příprava na křest? A následně jak to probíhalo po křtu? Co bylo součástí?

Před křtem nevím, spíš před svatbou, ale to si nepamatuji. Určitě nás ale prováděli celým rituálem, abychom s manželem věděli, co budeme říkat a tak. Po křtu jsme měli oslavu, ne nějak velkou, pouze rodiče z mojí strany a z manželovi a naši sourozenci.

11. Máte nějaké rodinné zvyky/tradice spojené s narozením nebo s křty?

Zvyky moc nemáme, maximálně se dávala vyšívaná dečka a nějaký zlato, ale nevím, jestli je to něco výjimečného.

12. V čem podle Vás spočívá křest?

Každý člověk zdědil dědičný hřích a tím křtem se smyl ten hřích. Tak v tom spočívá křest. Hřích se smývá ještě jednou při svatém přijímání. No a křtem se stáváme Božími dětmi.

13. Víte, jaké mají úkony při křtu význam? Co vše znamená?

Vím akorát o tom hříchu. Jinak na význam těch úkonů si už nepamatuji.

14. Chápete křest jako oslavu narození? Určitě

15. Myslíte si, že lidé, kteří nejsou pokřtění jsou něčím ochuzeni? Že nějak strádají?

Tak to nevím, jestli strádají, ale asi ano. Protože když je potom člověku nejhůř, tak já se můžu přiblížit Bohu, ulevit si. To oni nemůžou zažít, ale jim je to jedno a nějak nad tím nepřemýšlí. Věřím, že nad námi něco je.

Příloha V. rozhovor s paní Janou

- 1. Pocházíte z rodiny věřících? Jste křtěná/křtěný? Ano, ano**
- 2. Co pro vás znamená být pokřtěný? Vnímali jste křest jako nějakou změnu v životě? Někdy mezník? V čem byla změna?**

Být pokřtěná pro mě znamená mít otevřenou cestu do Božího království a k víře. Změnu jsem nevnímala, jelikož jsem byla křtěná jako miminko. U křtů mých dětí jsem vnímala, že jim otevírám dveře k víře. Nyní je na nich, jak se k tomu postaví.

- 3. Pociťujete nějaké důsledky/povinnosti spojené s tím, že jste pokřtěná/pokřtěný?**

Tak to nepociťuji, například do kostela chodím z vlastní vůle. Chodím tam protože chci.

- 4. V kolika měsících či letech jste byla/byl pokřtěna/pokřtěn?**

Přesný den si nepamatuji, ale měla bych to vědět. Jsem narozená v lednu a křest byl v dubnu, takže ve třech měsících.

- 5. Jste rádi, že Vás rodiče nechali pokřtít? Popřípadě vybrali byste si být pokřtěni spíše jako děti či jako dospělý? A proč?**

Určitě jsem ráda za to, že jsem křtěná jako miminko. Nevybrala bych si jinak.

- 6. Nechali byste v budoucnu pokřtít své děti?**

Již mám dva syny pokřtěné.

- 7. V kolika měsících či letech jste nechala/nechal pokřtít své děti?**

Staršího syna i mladšího syna jsme nechávali s manželem pokřtít ve dvou měsících.

- 8. Proč jste nechala/nechal pokřtít své děti? Jaký jste měla/měl motiv?**

Motivem bylo to, že jsme věřící rodina, měli jsme svatbu v kostele, jsme s manželem oba křtění i biřmovaní a chodili jsme k přijímání.

- 9. Jaké to pro Vás bylo? Jak jste prožívali křest vašich potomků?**

Bylo to hezké, byl to takový krásný zážitek. Vlastně se rodiš do nebe, získáváš druhé narození a otevírá se ti cesta. Když ten člověk křtěný není, tak nemá spojení s Kristem, říkalo se, že je pohan. Do budoucna je křest určitě důležitý.

10. Pamatujete si, jak probíhala příprava na křest? A následně jak to probíhalo po křtu? Co bylo součástí?

No přípravu si nepamatuji, jelikož ve Strakonících nás pan děkan Liška znal a viděl, že chodíme do kostela, takže jsme tam asi ani nechodili, jediné na manželství jsme chodili na přípravu. S mladším synem jsme byli na jednom sezení, kde nám řekli, jak ten obřad bude probíhat a tak. S tím že nás znali, tak jsme na přípravu teda chodit nemuseli. No a po křtu jsme šli na rodinnou oslavu.

11. Máte nějaké rodinné zvyky/tradice spojené s narozením nebo s křty?

Tak to asi ne, takovou klasiku. Šlo se do kostela, pokřtili se, kmotra jim dala nějaké dárečky a potom jsme byli na obědě a na kafičku.

12. V čem podle Vás spočívá křest?

Spočívá v napojení se na toho Krista a v tom, že máme otevřené dveře do Božího království.

13. Víte, jaké mají úkony při křtu význam? Co vše znamená?

Bílé roucho se dává přes to děťátko, to je znamením čistoty. Svíce je světlo Kristovo, to zapaluje kmotra, ta vlastně dává najevo, že stojí za tím miminkem a Kristus mu svítí na cestu do nebe. Pak je ještě pomazávání olejem a voda, ta značí nový život a smírání hříchů.

14. Chápete křest jako oslavu narození?

Určitě, datum křtu беру jako druhé narození, narození do nebe. Mrzí mě, že si nepamatuji přesný datum, musím si to zjistit a zapamatovat.

15. Myslíte si, že lidé, kteří nejsou pokřtěni jsou něčím ochuzeni? Že nějak strádají?

Já si třeba myslím, že jo. Oni mají vlastně zavřenou tu cestu do nebe a neví to. Ale je to každého věc. Ten člověk to pochopí třeba později a pán Bůh si ho zavolá sám časem, proto jsou někteří křtěni až v dospělosti, jeho cesta přijde až déle a nechá se pokřtít. Ale já osobně v tom vidím výhodu. Věřím, že tenhle život není poslední a opravdu jednou, až to tady uzavřeme, tak tím křtem jsem spojena s Kristem a odejdu tam někam, kde je nekonečná láska, radost a pokoj.

Příloha VI. rozhovor s panem Janem

1. Pocházíte z rodiny věřících? Jste křtěná/křtěný?

Ano pocházím a ano jsem.

2. Co pro vás znamená být pokřtěný? Vnímali jste křest jako nějakou změnu v životě? Někdy mezník? V čem byla změna?

Křest je první krok k tomu, že se potom můžeme podílet třeba na tom nebeském království. Ano samozřejmě, u nás v rodině jsme všichni byli pokřtěni jako maličky a dobře udělali. Změna byla v tom, že nejprve za mě ručili rodiče a po tom co jsem nechal svoje kluky pokřtít, tak jsem zase za ně ručil já, v tom vidím změnu, že za někoho ručím.

3. Pociťujete nějaké důsledky/povinnosti spojené s tím, že jste pokřtěná/pokřtěný?

Samozřejmě, chodíme pravidelně do kostela, zúčastňujeme se těch církevních akcí a tím, že jsme pokřtěni, tak patříme do církevní obce. Každý má svoje úkoly.

4. V kolika měsících či letech jste byla/byl pokřtěna/pokřtěn?

Tak teď jste mě dostala, mám to napsané v křestním listě, přesně si ale nepamatuji, byl jsem ještě v zavinovačce. Ale určitě to bylo kolem 2 měsíců. A jsem Jan František, protože Franta byl můj kmotr.

5. Jste rádi, že Vás rodiče nechali pokřtít? Popřípadě vybrali byste si být pokřtěni spíše jako děti či jako dospělý? A proč?

Jsem jim za to vděčný a rozhodně bych si vybral být pokřtěný jako dítě, protože ve víře pak vyrůstám. Je to jako se sportem, když člověk začne až dýl, tak to potom těžko dohání.

6. Nechali byste v budoucnu pokřtít své děti?

Mám dva kluky a ani jsem nepřemýšlel, že bych je nenechal pokřtít, byla to pro mě samozřejmost.

7. V kolika měsících či letech jste nechala/nechal pokřtít své děti?

Stejně jako u sebe si to přesně nepamatuji, ale určitě to bylo kolem dvou měsíců, na to bych se musel zeptat manželky, ta to má všechno poznačené.

8. Proč jste nechala/nechal pokřtít své děti? Jaký jste měla/měl motiv?

Protože jsem věřící, jako celá moje rodina, tak je to takovou samozřejmostí.

9. Jaké to pro Vás bylo? Jak jste prožívali křest vašich potomků?

Byl jsem rád a bylo vidět, že i oni z toho mají radost, celou dobu se usmívali a ani jednou nebrečeli. Sešlo se spousta příbuzných a byl to pro nás slavnostní den, bylo to všechno hezký.

10. Pamatujete si, jak probíhala příprava na křest? A následně jak to probíhalo po křtu? Co bylo součástí?

Na přípravu na svatbu jsme chodili desetkrát, ale u křtu si na nic nevzpomínám. Možná jsme byli u každého syna vždycky jednou, aby nám řekli, co se všechno bude dít a tak. Tím že pravidelně navštěvuji kostel, tak je to asi jednodušší. Jinak kdyby manželka nebyla taky pokřtěná, tak určitě na přípravu musíme docházet víckrát a pravidelně. Po křtu jsme se fotili před oltářem, vyfotili jsme spoustu fotek. Potom jsme se sešli s farářem a všechno prodiskutovali. Faráře jsme potom zvali i na oslavu, na křtiny.

11. Máte nějaké rodinné zvyky/tradice spojené s narozením nebo s křtý?

Nic speciálního.

12. V čem podle Vás spočívá křest?

Křest spočívá v tom, že jsme křtěni ve jméno Otce, Syna i Ducha svatého a tím pádem patříme ke Kristu a k církvi.

13. Víte, jaké mají úkony při křtu význam? Co vše znamená?

Svíce je světlo Kristovo. Potom je mazání olejem, to by mělo značit sílu, ať je tvou sílou Bůh, ale to nevím jistě, na to bych se musel podívat. Bílé roucho značí čistotu, nový štít. No a vodou se smývá dědičný hřích, který se táhne až od Adama a Evy.

14. Chápete křest jako oslavu narození?

Ano do nového života.

15. Myslíte si, že lidé, kteří nejsou pokřtěni jsou něčím ochuzeni? Že nějak strádají?

Řekl bych že jo, nemají otevřenou tu cestu dál, ale Bůh je otevřený všem i pohanům. A pokud bude Bůh chtít a bude potřeba, tak si každého zavolá v pravý čas, třeba potom v dospělosti.

Příloha VII. rozhovor se slečnou Evou

1. Pocházíte z rodiny věřících? Jste křtěná/křtěný?

Křtěná sice jsem, ale nemyslím si, že pocházím z rodiny věřících.

2. Co pro vás znamená být pokřtěný? Vnímali jste křest jako nějakou změnu v životě? Někjaký mezník? V čem byla změna?

Co pro mě znamená být pokřtěná? Když jsem byla mladší, tak vůbec nic. Teď to pro mě znamená cestu k Bohu, je to vlastně první krok, který za nás učiní buď rodiče anebo se pro to rozhodneme až v dospělosti.

3. Pociťujete nějaké důsledky/povinnosti spojené s tím, že jste pokřtěná/pokřtěný?

Jako povinnost považuji chodit pravidelně do kostela, ale sama se tím neřídím. Do kostela zajdu pouze výjimečně, a to je asi špatně, ale tím, že jsem k tomu nebyla vedena od mala, tak k tomu nemám žádný vztah.

4. V kolika měsících či letech jste byla/byl pokřtěna/pokřtěn?

Já jsem byla pokřtěná přesně ve třech měsících.

5. Jste rádi, že Vás rodiče nechali pokřtít? Popřípadě vybrali byste si být pokřtěni spíše jako děti či jako dospělý? A proč?

Ráda asi jsem, mám teď více otevřených dveří. Pokud bych měla na výběr, tak určitě být pokřtěná jako dítě, jelikož v dospělosti bych se asi sama pokřtít nenechala.

6. Nechali byste v budoucnu pokřtít své děti?

Pokud by to můj budoucí manžel chtěl, tak bych se tomu nebránila. U nás v rodině je to tradice, ale záleží, jak se k tomu bude stavět můj protějšek.

11. Máte nějaké rodinné zvyky/tradice spojené s narozením nebo s křty?

Asi nic speciálního. K narození se dává zlato, respektive to dává potom kmotr nebo kmotra ke křtům, ale myslím, že to má takhle více rodin. Jinak kmotři se vybírají z rodiny a nic jiného mě už nenapadá.

12. V čem podle Vás spočívá křest?

Křest spočívá v napojení se na Krista, máme díky němu otevřené dveře k víře, které buď otevřeme nebo ne. Záleží na každém.

13. Víte, jaké mají úkony při křtu význam? Co vše znamená?

Jelikož jsem byla křtěná jako malá, tak moc nevím. Ale zapaluje se svíce, to bude určitě znamenat nějaké světlo. Pak se dává nějaký bílý obleček či něco podobného, bílá na oblečení vždy znamenala nevinnost, čistota, tak jestli to je to tak i křtu. A samozřejmě se 3x polévá posvěcenou vodou, a to je ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého.

14. Chápete křest jako oslavu narození?

Asi ano, беру to jako tradici, která se koná vždy po narození.

15. Myslíte si, že lidé, kteří nejsou pokřtěni jsou něčím ochuzeni? Že nějak strádají?

Nevím, jestli jsou přímo ochuzeni, tak bych to asi neřekla. Ale určitě nemají tak blízko k Bohu a nemají nabídnuté ty dveře. Myslím si, že je to krásná oslava, která se pojí k narození. Ale chápu, pokud křest někdo nechce.

Příloha VIII. rozhovor se slečnou Dominikou

1. Pocházíte z rodiny věřících? Jste křtěná/křtěný? Ano, ano

2. Co pro vás znamená být pokřtěný? Vnímali jste křest jako nějakou změnu v životě? Někdy mezník? V čem byla změna?

Asi to pro mě nemá hlubší význam. Křest jsem nevnímala jako nějakou změnu v životě, jelikož jsem byla pokřtěna jako malá a nepamatuji si to.

3. Pociťujete nějaké důsledky/povinnosti spojené s tím, že jste pokřtěná/pokřtěný?

Žádné povinnosti spojené s tím, že jsem křtěná, ve svém životě nepociťuji.

4. V kolika měsících či letech jste byla/byl pokřtěna/pokřtěn?

Byla jsem pokřtěna jako malá, ale nevím přesně v kolika měsících či letech.

5. Jste rádi, že Vás rodiče nechali pokřtít? Popřípadě vybrali byste si být pokřtěni spíše jako děti či jako dospělý? A proč?

Jelikož to pro mě v životě nemá hlubší význam, tak mi je asi jedno, zda jsem křtěná nebo ne. Kdybych si měla vybrat, zda být pokřtěná jako dítě nebo dospělý, záleželo by to na tom, zda by to pro mě mělo v životě hlubší význam. Jako dospělý bych si křest pamatovala, což jako dítě ne.

6. Nechali byste v budoucnu pokřtít své děti?

V této fázi života nejsem 100% rozhodnutá, zda bych dítě nechala pokřtít nebo ne, ale křest dítěte by mi nevadil.

11. Máte nějaké rodinné zvyky/tradice spojené s narozením nebo s křty?

V rodině žádné tradice nemáme.

12. V čem podle Vás spočívá křest?

Křest je svátostí víry. Křest dělá z nově pokřtěného ‚nové stvoření‘. Křest spočívá v obnově života.

13. Víte, jaké mají úkony při křtu význam? Co vše znamená?

Tak to nemám tušení, rodiče mě nechali pokřtít jako malou a jako větší jsem žádný křest nezažila. Popravdě jsem se o křest nějak zvlášť nezajímala.

14. Chápete křest jako oslavu narození? Ne

15. Myslíte si, že lidé, kteří nejsou pokřtěni jsou něčím ochuzeni? Že nějak strádají?

Ne, nemyslím si.

Příloha IX. rozhovor s panem Milanem

1. Pocházíte z rodiny věřících? Jste křtěná/křtěný?

No křtěný jsem, ale věřící nejsme.

2. Co pro vás znamená být pokřtěný? Vnímali jste křest jako nějakou změnu v životě? Někáký mezník? V čem byla změna?

Znamená to pro mě, že mám jméno před Bohem. Změnu jsem nevnímal, byl jsem křtěný jako mimino a ani teď žádnou změnu nevnímám.

3. Pociťujete nějaké důsledky/povinnosti spojené s tím, že jste pokřtěná/pokřtěný?

To ani ne, měl bych chodit do kostela a tak, na základní škole jsem chodil do náboženství, ale to mě nebavilo, pak už jsem se k tomu nějak nedostal.

4. V kolika měsících či letech jste byla/byl pokřtěna/pokřtěn?

Tak ve dvou měsících plus mínus, přesně nevím. Křtěné jméno mám František.

5. Jste rádi, že Vás rodiče nechali pokřtít? Popřípadě vybrali byste si být pokřtěni spíše jako děti či jako dospělý? A proč?

Je mi to asi jedno. Má to výhody, můžu mít například svatbu v kostele, což bych chtěl, ale jinak jsem nad tím moc nepřemýšlel, jestli jsem rád nebo nejsem.

6. Nechali byste v budoucnu pokřtít své děti?

Možná jo, záleží, co by na to řekla moje partnerka. Pokud by byla taky křtěná, tak bychom děti nechali pokřtít, ale pokud by křtěná nebyla, tak bych ji do toho asi nenutil a nepřemlouval.

11. Máte nějaké rodinné zvyky/tradice spojené s narozením nebo s křty?

Žádné zvyky nemáme nebo aspoň o žádných nevím.

12. V čem podle Vás spočívá křest?

Křest spočívá v tom, že jsme vlastně před Bohem očištěni od hříchů a Bůh nás díky křtu chrání před zlými dušemi, před Satanovými přísluhovači.

13. Víte, jaké mají úkony při křtu význam? Co vše znamená?

Svíce bude věčný život, vodou nás očistí a bílé roucho značí asi zdraví. Ale přesně si to z náboženství už nepamatuji, je to dlouhá doba, co jsem tam chodil.

14. Chápete křest jako oslavu narození?

Jako jo, je to u nás tradice, tak to mám s tím spojený.

15. Myslíte si, že lidé, kteří nejsou pokřtěni jsou něčím ochuzeni? Že nějak strádají?

Těžko říct, nemají to jméno před Bohem, takže nemůžou jít do nebe, no přichází o to nebe.

Abstrakt

MENŠÍKOVÁ, Š. Křest jako přechodový rituál. České Budějovice, 2023, Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Vedoucí bakalářské práce ThLic. Michaela Vlčková Th.D.

Klíčová slova: Rituál, přechodový rituál, iniciace, křest, svátost, historie křtu, kmotrovství, křest dětí, katechumenát, mezní životní situace

Bakalářská práce se zabývá křtem jako přechodovým rituálem. Teoretická část je rozdělena na dva hlavní oddíly. První oddíl definuje rituál, jeho funkce a druhy. Dále charakterizuje přechodové rituály a iniciační rituály. Druhý oddíl se zabývá křtem. Práce definuje význam křtu, jeho historii, tradice, přiblíží současnou podobu křtu dětí a současnou podobu křtu dospělých. Blíže charakterizuje, proč křest patří do přechodových rituálů. Praktická část je založena na výzkumu. Ten obsahuje devět rozhovorů s aktéry. Hlavním cílem výzkumu je zjistit, zda lidé berou křest jako přechodový rituál, jestli pokládají křest jako obřad spojený s mezní životní situací narození dítěte.

Abstract

Baptism as a rite of passage

Keywords: Ritual, a rite of passage, initiation, baptism, sacrament, history of baptism, godparenthood, baptism of children, catechumenate, marginal life situation

The bachelor's thesis deals with baptism as a rite of passage. The theoretical part is divided into two main sections. The first section defines the ritual, its functions and species. It also characterizes a rite of passage and initiation rites. The second section deals with baptism. The thesis defines the meaning of baptism, its history, traditions, and brings the current form of baptism for children and the current form of baptism for adults. It describes in more detail why baptism belongs to the rites of passage. The practical part is based on research. It contains nine interviews with the respondents. The main goal of the research is to find out whether people consider baptism as a rite of passage, or whether they see baptism as a ceremony associated with the marginal life situation of the birth of a child.